

CIRC, EDUCACIÓ I TRANSFORMACIÓ SOCIAL

**EL PROJECTE PEDAGÒGIC DE
L'ATENEU POPULAR 9 BARRIS**

CIRC, EDUCACIÓ I TRANSFORMACIÓ SOCIAL: EL PROJECTE PEDAGÒGIC DE L'ATENEU POPULAR 9BARRIS

Ateneu Popular 9 Barris – c/Portlligat 11-15, 08042, Barcelona
(34) 93 350 74 95 - www.ateneu9b.net - formacio@ateneu9b.net

Títol: Circ, educació i transformació social: el projecte pedagògic de l'Ateneu Popular 9Barris

Edita: Bidó de Nou Barris i Neret edicions

Coordinador: Antonio Alcántara Alcántara

Amb les fotografies de: Luis Montero i arxiu de l'Ateneu

Amb les aportacions de: Xavier Artal, Joan López, LLuis Vives, Rosa Morales, Beatriz Contreras, Álvaro Guerrero, Esther Pérez, Jesús Navarro, Aïda Trenas, Antonio Trenas, Berta Junyent, Javier Barroso, Marta Riera, Josep Plà, David Herrera, Juan Luis Montero, Marcel Aguilar, Lara Sánchez, Susana García, Albert Company, Xavier Urbano, Toni Llotge, Aurora Álvarez, Elies Martínez i Judit Font

Fotografia de portada: Luis Montero. *Gimnàs Ateneu Popular 9Barris. Intercanvi Juvenil multilateral Circus Culture 4 Europe. Estiu 2013*

Correcció ortogràfica i d'estil: Maria Sol, Esther Pulido, LLuis Vives, Griselda Batlle, Ana Baiges i Lali Delas

Any: 2016

Disseny de portada: Adrià Campdepadrós

Maqueta: Lola Renau

Impremta: Descontrol, cooperativa d'arts gràfiques i editorial

ISBN: 978-84-608-68299

Dipòsit Legal: B.8372-2016

Circ, educació i transformació social: el projecte pedagògic de l'Ateneu Popular 9Barris. by www.ateneu9b.net is licensed under a Creative Commons Reconocimiento-NoComercial-CompartirIgual 3.0 Unported License. Creado a partir de la obra en www.ateneu9b.net. Permissions beyond the scope of this license may be available at www.ateneu9b.net.

Ateneu Popular 9Barris – c/Portlligat 11-15, 08042, Barcelona

ÍNDEX

Presentació.....	1
Capítol 1. El circ.....	2
Petita història del circ.....	2
Capítol 2. L'Ateneu Popular 9Barris.....	6
La gestió de l'Ateneu.....	6
Eix artístic, educatiu i de desenvolupament comunitari.....	7
Capítol 3. Antecedents.....	9
Capítol 4. Marc pedagògic.....	12
Acció comunitària.....	12
L'espai educatiu.....	16
Les arts.....	20
El circ social.....	23
Capítol 5. Elements per a l'acció educativa.....	38
Les tècniques artístiques.....	38
La planificació de l'acció educativa.....	41
L'avaluació.....	45
Capítol 6. El formador de circ social.....	50
La formació de formador de circ social.....	50
El paper del formador.....	52
Capítol 7. L'organització.....	57
Claustre de professors.....	57
Equips pedagògics de cada projecte formatiu.....	57
Comissió de Formació i Circ Social.....	57

Heroica Associació de Mares i Pares de l'Ateneu.....	58
Associació Bidó de Nou Barris.....	58
Coordinador/a de l'Àrea de Formació i Circ Social.....	58
La relació amb el territori.....	59
Capítol 8. Experiències i accions a l'Ateneu.....	60
La formació.....	60
La formació de formadors/es de circ.....	60
Escola Infantil de Circ.....	61
Escola Juvenil de Circ.....	62
Acció comunitària.....	64
Circ Èxit: circ al currículum escolar.....	64
Taller de circ amb casals infantils.....	64
Curs de circ amb adolescents (12-16 anys).....	65
Taller de circ amb persones amb diversitat funcional	65
Taller obert.....	66
Transnacionalitat.....	67
Caravan: Xarxa Europea de Formació i Circ Social....	67
Intercanvis de circ entre Stuttgart i Barcelona.....	68
Dinamització sociocultural.....	68
Capítol 9. Reptes de futur de la Formació i el Circ Social a l'Ateneu.....	70
Annexos.....	75
Annex 1: Fitxa de preparació de la classe.....	76
Annex 2: Fitxa d'autoavaluació del professorat.....	77
Annex 3: Fitxa de seguiment i avaluació	
de l'Escola Infantil de Circ.....	79
Annex 4: Enquesta de valoració de l'alumnat	
de l'Escola Juvenil de Circ.....	80
Annex 5: Formulari d'autoavaluació i seguiment de projecte	82
Bibliografia.....	90
Webs d'interès.....	93
Agraïments.....	95

PRESENTACIÓ

Aquest llibre pretén aprofundir, des de l'experiència de l'Ateneu Popular 9Barris, en les possibilitats i potencialitats que ofereix el circ com a eina educativa i de millora de la qualitat de vida de tot tipus de ciutadans i col·lectius.

En un moment en què a Catalunya el circ inicia la regulació dels itineraris formatius, és de vital importància difondre pràctiques educatives de qualitat on aquest art és el protagonista. Un recorregut que ja han realitzat altres països on el circ està reconegut des de fa dècades.

Les següent pàgines són el resultat d'ordenar tot el treball d'acció i reflexió pedagògica que s'ha construït de manera col·lectiva a l'Ateneu Popular 9Barris, gràcies a l'esforç i les aportacions de veïns i veïnes, joves, famílies, professorat, educadores i artistes que han volgut creure i fer realitat una educació comunitària.

Amb la finalitat de posar un granet de sorra en aquest llarg recorregut i, alhora, donar eines a altres experiències que vulguin encetar el camí de l'educació transformadora a través de la comunitat, de l'art i, en concret, del circ, us convidem a endinsar-vos en aquesta experiència pedagògica.

El circ social és un procés d'ensenyament-aprenentatge de tècniques circenses que té com a finalitat la inclusió social i el desenvolupament de la comunitat

En una proposta pedagògica d'aquest tipus s'aconsegueix estimular la creativitat i promoure les aptituds socials dels participants

*Ateneu Popular 9Barris
Associació Bidó de Nou Barris
Comissió de Formació i Circ Social*

1. EL CIRC

“Espectacle que ens sedueix els sentits i ens omple d’emocions, el circ és l’intent de conquerir l’impossible, un camí a la recerca de la bellesa en el qual força, risc, agilitat, destresa i murrieria s’harmonitzen per aconseguir un calfred a l’espinada, una rialla espontània o una rendició incondicional. Per això hi ha qui diu que el circ és el compendi de totes les arts escèniques.”

Jordi Jané i Marcel·lí Puig
Estudi sobre la formació circense a Catalunya (2008)

PETITA HISTÒRIA DEL CIRC¹

El circ és una disciplina artística que té uns antecedents molt llunyans. El circ d’avui en dia és una continuació d’una tradició artística que ens arriba a través dels segles. Podríem dir que les ganes de l’ésser humà de desafiar les lleis de la natura i vulnerar els principis de l’equilibri i la gravetat obeeixen uns instints primitius. Podem trobar els orígens del circ en les proeses realitzades pels humans tant en la caça com en la doma d’animals salvatges.

A través de les restes arqueològiques (mosaics, ceràmiques, escultures, pintures murals, pergamins, etc.), la història ens ofereix testimonis clars d’especialització en disciplines de circ que avui encara perviuen i que eren exercitades per acròbates d’arreu del planeta: caçadors i joglars de l’antic Egipte (3500 aC), funàmbuls xinesos, domadors siris, els saltadors de “toros sagrats” de Creta (2400 aC), faquirs de diverses àrees asiàtiques i malabaristes de tradició mil·lenària, etc. ens serveixen d’exemple.

1. Què en sabem del circ? Petita història del circ del Dossier Pedagògic de la Cia. els Herrerita.

A la Xina, el Japó, l'Índia i l'antic Egipte els jocs de divertiment progressen esglaonadament i es practica l'acrobàcia, ja que es considera una manifestació suprema de la gimnàstica. Per exemple, a l'Egipte del 2500 aC eren molt considerats i reconeguts els espectacles d'equilibristes. Aquests saltaven per damunt de torxes, s'exercitaven en la doma d'animals i executaven jocs malabars. I a la Creta del 2400 aC el llom de les feres fou la plataforma d'exercicis d'equilibri per als joves atletes més temeraris.

Els grecs recullen les ensenyances dels egipcis i donen gran ressò als jocs atlètics, tot aconseguint un impressionant nivell de cultura física que donarà pas a la creació de les competicions olímpiques. Tanmateix, la gran cultura hel·lènica no s'hauria estès tant si no hagués estat per l'Imperi romà, que la va implantar arreu dels seus grans dominis.

Roma, la ciutat dels cèsars, és el punt d'inici convingut, assimilat i admès com a naixement de l'espectacle circense encara que, com ja hem vist, la història tingui proves evidents que demostrin que el circ conté símbols localitzats en fonts anteriors. Els circs i amfiteatres romans acolliren, en un primer moment, carreres de cavalls i altres espectacles eqüestres, tot i acabar resultant escenaris de lluites entre homes (gladiadors) i animals salvatges.

Els invasors de Roma van aportar saltadors, acròbates i malabaristes que van acabar incorporant-se al circ romà. Amb la caiguda de l'Imperi romà, tots els circs de Roma i províncies van entrar en una pronunciada crisi. No va ser fins al segle X que les petjades del circ van reaparèixer en individualitats itinerants i famílies nòmades que es van escampar per totes les latituds geogràfiques.

Els integrants d'aquestes caravanes de nòmades duïen una existència difícil, ja que no tenien pàtria. Aquesta falta d'arrelament la superaven amb l'orgull de pensar que només ells eren amos de la terra que trepitjaven. Adoraven la seva llibertat i la seva habilitat; la seva obsessió era superar-se en la seva feina i, amb aquest propòsit comú, s'agrupaven. Per renovar la sang de les famílies s'organitzaven casaments amb membres d'altres *troupes*, augmentant així el prestigi de la companyia i millorant el programa d'exercicis.

Per referir-se a aquest autèntic “poble nòmada” es va popularitzar el nom de “saltimbanqui”, ja que, per executar els exercicis més selectes de les seves actuacions, s'enfilaven damunt uns taulons que els servien d'escenari i que eren suportats per unes banquetes. Aquesta idea és avalada per la troballa de l'historiador Joaquim Folch, que va descobrir, en una capella dels Pirineus, tres pintures de joglars que apareixen executant tècniques de circ i que daten del segle XI.

A l'Edat Mitjana, el circ estava esbossat, representat i popularitzat d'una manera força concreta per animals i bufons. Aquests darrers eren còmics que servien de diversió als senyors feudals. En aquesta època, apareix la figura del joglar que, amb les seves actuacions, diverteix els habitants dels pobles que visita.

D'aquesta manera, s'estenen els hàbits nòmades i transhumants d'aquest col·lectiu que conformaran, durant el Renaixement, les característiques del que avui es coneix com a circ.

El circ modern aparegué a Anglaterra (1768) amb les primeres exhibicions del genet Philip Astley. Aquest es féu construir una pista circular a l'aire lliure amb tribunes de fusta on presentava números eqüestres, als quals incorporà exercicis de domini del sable i números de fira popular. L'any 1779 el recinte es convertí en un amfiteatre permanent de fusta: l'Astley's Royal Amphitheatre of Arts, considerat com el primer circ estable. La popularitat i l'èxit aconseguits mogueren Astley a muntar un circ a París.

La primera meitat del segle XIX es caracteritzà pel predomini del circ estable. El circ nòmada nasqué als Estats Units cap al 1876. El primer circ estable a Barcelona fou una petita pista per a espectacles de circ eqüestre que formava part del conjunt d'atraccions dels Camps Elisis inaugurats l'any 1853. El seguien el Price i el Circ Alegria, inaugurat l'any 1879, on actuaren els millors artistes de l'època; enderrocats el 1895, Barcelona romangué sense local apte fins a la transformació del Teatre Tivoli en circ (1897-1919).

El 1924 s'obria a Barcelona l'Olimpia, en el qual actuaren fins al 1946 les atraccions de circ de més fama internacional. D'aleshores ençà, Barcelona rep només la visita dels circs ambulants.

Arreu del món, la majoria de grups i artistes que avui fan circ del que anomenem contemporani van començar a actuar al carrer i molts d'ells continuen entenent el carrer com el seu espai natural.

El circ contemporani a Catalunya neix l'últim terç del segle XX. Circ contemporani o nou circ són dues denominacions paral·leles que etiqueten el mateix, és a dir, la tendència circense nascuda arran de la gran crisi del circ de tradició, una tendència caracteritzada per la recerca de nous camins expressius, l'allunyament de la dramatúrgia clàssica i la combinació de les tècniques circenses tradicionals amb elements provinents de la dansa, el teatre i altres arts escèniques. Es desmarca del circ tradicional en aspectes com l'abandonament del risc pel risc, del virtuosisme pel virtuosisme i de la comercialitat per la comercialitat.

El circ contemporani s'encara a una altra mena de risc: el risc estètic de buscar i consolidar un llenguatge escènic capaç d'acostar l'art mil·lenari del circ al tarannà, els gustos i els temps escènics del públic actual.

*Alumnes de l'Escola
Juvenil de Circ.
Espectacle de final
de curs*

2. L'ATENEU POPULAR 9BARRIS

Aquest llibre fa referència a l'experiència educativa i comunitària portada a terme a l'Ateneu Popular 9Barris. Aquest centre sociocultural de titularitat municipal és una antiga fàbrica d'asfalt ocupada pels veïns del districte barceloní de Nou Barris a finals dels anys 1970. Des dels seus inicis, aquest espai ha entès l'activitat cultural com a instrument de transformació social per tal d'incidir sobre l'entorn en què es desenvolupa, mitjançant propostes culturals i formatives de qualitat teixides amb associacions i col·lectius que entenen la cultura sota la mateixa perspectiva.

*El teatre de
l'Ateneu acull
activitats culturals
arrelades al barri*

LA GESTIÓ DE L'ATENEU

L'Ateneu Popular 9Barris funciona des de 1977 i està gestionat per una associació: el Bidó de Nou Barris, entitat sense ànim de lucre arrelada al territori amb un model de gestió que es coneix com a comunitària.

El Bidó s'organitza a través de la Comissió Gestora elegida per l'assemblea de socis i per diferents comissions de treball, en les quals poden participar totes les persones interessades. Aquesta participació és, de fet, un dels principals pilars d'acció i el que realment dóna sentit a la paraula "popular" del projecte Ateneu. Les diferents comissions responen a diverses inquietuds, facetes i necessitats del projecte. S'organitzen en àmbits com la programació, la comunicació, criteris artístics, formació, etc. En definitiva, totes les actuacions que es porten a terme són decidides, impulsades i valorades per persones que sumen l'esforç de manera voluntària.

EIX ARTÍSTIC, EDUCATIU I DE DESENVOLUPAMENT COMUNITARI

El circ ha estat, i és, eix artístic i element identificador de l'Ateneu Popular 9Barris, tant a Barcelona com a la resta de Catalunya. Alhora, ha jugat un paper referencial en l'àmbit estatal i internacional. Aquest ha esdevingut un espai que ha possibilitat un ric intercanvi entre artistes, persones formadores estrangeres i projectes d'abast transnacional.

Així, de l'Ateneu han sorgit un bon nombre d'artistes i companyies. Sota el seu aixopluc s'han creat iniciatives com l'Associació Escola de Circ Rogelio Rivel i l'Associació de Circ de Catalunya, que posteriorment passà a dir-se Associació de Professionals del Circ de Catalunya (APCC). Les propostes que es desenvolupen fomenten la construcció, l'enfortiment i la vinculació de les persones que formen part del projecte i les relacions que s'estableixen entre elles, tot revertint en la comunitat en la que viuen. Formar part del projecte Ateneu implica passar de ser espectador passiu a agent actiu.

Actualment, els programes de promoció i creació de l'activitat circense són:

Mostra a la Festa del Circ Social de Nou Barris

Producció d'espectacles

- El Circ d'Hivern. Des del 1996 l'Ateneu produeix un espectacle de circ de mig format pensat per tots els públics.
- Els combinats de circ. Laboratoris d'experimentació i de difusió de nous números de circ amb la intervenció d'una direcció artística.
- Residències de creació. Suport logístic per afavorir i enfortir la creació de circ per teatres.

Difusió de propostes d'àmbit nacional, estatal i internacional

- Programació específica de circ d'arreu.

*Tallers de circ als casals infantils
i adolescents del barri*

Formació i Circ Social

- Escola Infantil i Juvenil de Circ amb 130 alumnes d'entre 6 i 17 anys, 16 mestres i més de 12 tècniques.
- Circ Èxit, circ al currículum escolar en coordinació amb el Consorci d'Educació i on l'alumnat es pot treure el graduat escolar a través de la formació en circ.
- Formació en circ amb els casals infantils i els adolescents del barri, de la qual es beneficien més de 150 infants i adolescents
- Formació en circ amb persones amb discapacitat intel·lectual i física.
- Intercanvis juvenils en circ.
- Formació de Formadors en Circ Social.

“L'Ateneu Popular 9Barris és una manifestació clara de com la pedagogia social i l'art poden unir-se per aconseguir fins comuns i generar espais de socialització alternatius on es posa a disposició de tothom un escenari per gaudir i entrar en contacte amb diferents formes de fer art” (Ayuso, Costa, Milena, Gómez, i Toruella, 1998).

3. ANTECEDENTS

La formació artística i social a l'Ateneu Popular 9Barris ha estat sempre un pilar important al llarg de la seva història. A finals dels anys 1970 i inicis de 1980 hi ha un gran moviment de circ i teatre de carrer que troba a l'Ateneu un funcionament assembleari i sostres alts que faciliten els assaigs. La trobada entre el circ i l'Ateneu és la trobada de dues perifèries: un barri situat lluny del centre de la ciutat i un art en posició d'inferioritat en relació amb altres llenguatges.

Aquest moviment contamina el veïnat, tot provocant que, de manera espontània, es generin els primers tallers de circ. En aquests primers temps, els joves s'acosten per veure què es fa a la planta asfàltica (antiga fàbrica on s'ubica l'Ateneu) i es troben veïns i artistes que practiquen circ. Poc a poc, la curiositat del jovent i l'actitud oberta, tant d'artistes com de veïns i veïnes, porten a l'Ateneu als seus inicis.

L'Ateneu Popular 9Barris a la ciutat

Les 30 hores. Activitats culturals als inicis de l'Ateneu

En aquest procés trobem que el professorat de circ el constituïen persones docents voluntàries en una proposta educativa informal i no organitzada, que es van anar formant de manera autodidàctica alhora que, al llarg dels anys, van estructurar els diferents projectes educatius.

Durant la rehabilitació de l'actual edifici, finalitzada l'any 1994, es van realitzar tallers ambulants a diferents espais de Nou Barris

per tal de no interrompre el treball iniciat. Gràcies als beneficis obtinguts amb altres tallers arreu de Catalunya i a la reparació i el reciclatge, es va poder reunir el primer material dels Tallers de Circ. Amb el nou espai el projecte creix sense deixar d'evolucionar en funció de les demandes i les necessitats. Així es converteix en una sòlida proposta educativa.

El circ com a eix transversal ha estat present en el projecte formatiu de l'Ateneu, primer amb l'Escola Infantil de Circ (creada l'any 1984) i, des de l'any 2003, amb l'Escola Juvenil de Circ. L'Ateneu realitza, a més, tallers puntuals en relació amb diferents esdeveniments i/o entitats del barri i de la ciutat.

També es duen a terme accions de formació de formadors en circ social o altres projectes i tallers que no troben el seu lloc en altres equipaments. L'interès pel circ creix i les ganes de formar-se o simplement de gaudir-ne també, en col·lectius sovint "oblidats". Practicar el circ o participar en accions com aquestes pot tenir beneficis en els àmbits físic, psicològic i relacional. Ens referim als tallers de circ per a persones amb diversitat funcional, els casals infantils del territori, les activitats de circ amb adolescents, els tallers en els instituts i les escoles del barri, en horari escolar o en temps d'oci.

L'Associació de Circ Rogelio Rivel es crea a partir del col·lectiu d'artistes de circ organitzats entorn a l'Ateneu per posar remei a la manca d'un projecte de formació professional de circ al terri-

tori espanyol. S'instal·la una carpa al costat de l'Ateneu —el qual proporciona també diferents infraestructures— tot fent possible la posada en marxa de l'Escola de Circ Rogelio Rivel. Aquesta escola proposa una formació base de dos anys que té com a objectiu pedagògic la formació en diferents disciplines de circ i, alhora, ofereix un ampli ventall de tallers regulars, que representen una oferta important de formació lliure i permanent en diferents tècniques de circ.

A l'Ateneu la formació en altres disciplines artístiques s'imparteix amb més o menys intensitat, adreçada no només a artistes professionals sinó també al teixit social conformat per grups i usuaris de diferent índole. Al llarg dels anys, aquestes propostes artístiques han conviscut, col·laborat i cooperat, tant al projecte global de l'Ateneu com a multitud de propostes artístiques i espectacles, tot enriquint tothom que hi ha participat.

L'Ateneu Popular 9Barris és un un espai de convivència i de construcció horitzontal. El fet de treballar i col·laborar amb l'Ateneu implica parlar de determinats valors (suport mutu, solidaritat, autonomia, creativitat, capacitat de superació, etc.). L'Ateneu esdevé una escola de participació, un laboratori per al món que ens envolta quotidianament.

A tota aquesta realitat l'anomenem Circ Social.

Espectacle de final de curs de l'Escola Infantil de Circ

4. MARC PEDAGÒGIC

Per tal de definir el marc pedagògic on s'emmarca l'activitat educativa en circ de l'Ateneu cal perfilar els quatre àmbits on es desenvolupa: l'acció comunitària, l'espai educatiu, les arts i el circ social.

ACCIÓ COMUNITÀRIA

L'acció comunitària engloba tots els processos que es posen en marxa des de la comunitat de l'Ateneu amb la finalitat de transformar la realitat. El que pretenen aquests processos és aconseguir que les persones i les comunitats triïn i construeixin els seus propis destins. Per a arribar a això, la comunitat ha de prendre consciència de la realitat que l'envolta, dotar-se d'eines i passar a l'acció amb lògica de procés.

Per comprendre com es construeix, es sustenta i s'actualitza el fet d'actuar en comunitat, es vinculen els quatre conceptes següents: el subjecte comunitari, la participació, la conscienciació i l'atribució del projecte com a propi per part de les persones que hi actuen (apoderament).

El subjecte col·lectiu

La comunitat és un subjecte col·lectiu. Està constituïda per una agrupació de persones que són també, al seu torn, subjectes. S'utilitza el concepte subjecte en el sentit definit per Touraine (2005) a partir de tres elements:

- El subjecte és portador de drets fonamentals pels que no hi ha altres referents més enllà de si mateix.
- El subjecte es construeix a partir del seu posicionament davant els poders hegemònics —siguin del tipus que siguin—

que l'impossibiliten, li neguen o l'obstaculitzen la possibilitat de ser subjecte.

- Ser subjecte és desenvolupar un procés de reinvenió contínua.

La conscienciació

La conscienciació és un concepte, al mateix temps que un mitjà i un procés que es pren de la teoria de Freire (1974). És un dels passos metodològics que ell va pensar i va utilitzar en el seu mètode d'alfabetització d'adults. Es refereix a la presa de consciència de la situació sociocultural en què una persona, un grup o una comunitat es troben. Aquesta presa de consciència —aquest ser conscient del que està succeint— es produeix com a resultat de l'anàlisi crítica de la situació sociocultural que envolta a aquesta persona, grup o comunitat amb el compromís d'actuar per a provocar el canvi d'aquella situació sociocultural.

L'apoderament

L'apoderament busca situar les persones i comunitats en el centre social i les converteix —més enllà dels estatus, les classes o les cultures— en protagonistes i responsables de les accions en les quals estan involucrades i per les que es veuen afectades (Montero, 2007).

L'apoderament és un procés a través del qual les persones perceben que tenen el control de les seves pròpies vides. Es refereix tant a persones com a organitzacions i a comunitats. Aquests processos possibiliten que les persones sentin que controlen les seves vides; que les organitzacions involucrin els seus membres i influenciïn la comunitat a través d'ells. Finalment, en les comunitats, generen escenaris en els quals individus i organitzacions treballen junts per resoldre els problemes comunitaris i ajuden a crear un marc de canvi social.

La participació

Aquest concepte es converteix en pedra angular que articula allò exposat anteriorment. És a través de la participació que podem prendre decisions a nivell individual i de manera compartida a

una comunitat després de conèixer problemes i alternatives a partir de mecanismes clars. Ha d'aportar solucions creatives davant problemes de millora de la qualitat de vida, fugir de la burocratització i tenir en compte la realitat més quotidiana (Villasante, 2002).

La participació comporta el reconeixement i l'alimentació de les fortaleses, els interessos i les habilitats de les persones, oferint oportunitats reals per a que s'involucrin de manera conscient en les decisions que els afecten com a individus i comunitat.

La participació és una eina d'ús voluntari basada en un procés d'implicació i compromís tant personal com col·lectiu per la millora de la persona i el seu entorn.

D'acord amb la perspectiva que es genera mitjançant la vinculació dels quatre conceptes: el subjecte comunitari, la conscienciació, l'apoderament i la participació, es desprèn que no estem parlant d'una ciutadania del perfil consumista o usuària, que no ens referim a la persona com a ésser consumidor exigent que aprèn els mètodes per a

rebel·lar-se per aconseguir el millor preu o la millor qualitat en el producte presentat; sino de persones capaces de trobar i crear espais dignes per a l'ésser humà. Jean Claude Michéa (2002) defineix la intel·ligència crítica com l'aptitud fonamental de la persona per a comprendre el món que li ha tocat viure i a partir de quines condicions la rebel·lió contra aquest món es converteix en una necessitat moral. El pedagog indi Krishnamurti planteja que "tot acte d'un individu afecta als altres", perquè "ésser és ésser en relació" (Tapan, 2001). Així, les persones a nivell in-

...parlem de persones capaces de trobar i crear espais dignes per a l'ésser humà...

A través de la participació podem prendre decisions individuals i de manera compartida a una comunitat

dividual que formen part d'una comunitat de manera conscient intenten generar col·lectivament discurs i acció que permeten originar les eines necessàries per tal de convertir-se en “persones lliures”.

S'utilitza en aquesta reflexió el concepte de “persones lliures” conscientment, donant sentit a les paraules del sociòleg polonès Zygmunt Bauman (2005) quan planteja que en un món regit pel principi de plaer quasi sense lligadures, reintroduir l'ètica és una necessitat imperiosa. Poblar el món amb persones que s'interessen pels altres no figura al mapa de la utopia consumista. Aquesta carrera cap a la satisfacció personal provoca una desafecció pels afers públics i socials, de manera que l'espai privat es conquesta desnonant a altres éssers humans i en especial a la classe de persones que s'interessa per altres o que poden necessitar l'atenció d'altres.

Per tant, “persones lliures” són aquelles que es situen com a éssers protagonistes capaces d'analitzar la seva realitat i incidir per tal de transforma-la deixant de banda qualsevol dogma.

Són persones que agafen el seu destí i l'intenten transformar de manera col·lectiva assumint drets i deures amb la seva comunitat, independentment d'una identitat o d'una pertinença a una nacionalitat.

És en aquest marc on la utilització d'eines educatives com el circ, les arts de carrer, la música, el teatre o la percussió, entre moltes altres, permet convertir-les en elements de motivació i aglutinadors de pràctiques pedagògiques en un espai educatiu comunitari.

L'ESPAI EDUCATIU

El concepte d'educació per a la participació està elaborat a partir de la definició de diferents estratègies que permeten l'adquisició de coneixements, habilitats i valors a les persones que formen part d'una comunitat més o menys extensa, provocant un sentiment de pertinença al col·lectiu i una implicació activa en la comunitat. Aquest concepte, generalment, ha estat lligat a l'educació formal i a les polítiques públiques impulsades des de l'administració.

Si es parla d'educació "per a la" i "des de" la participació i, per tant, es posa el focus al lloc des d'on es plantegen aquestes estratègies, es visualitza un espai més enllà de l'administració on es posen en valor les accions d'educació comunitària i les diferents propostes que es generen des de la pròpia comunitat per tal de cobrir les necessitats educatives que s'hi detecten.

Tradicionalment, s'ha definit com a pròpia de l'espai escolar la transmissió de determinats coneixements, habilitats o el que ara s'en diuen capacitats; i com a propi de l'àmbit de l'educació social, i concretament dels centres socioculturals, ha estat definit el valor intrínsec de la formació com a eina transformadora.

Són dues realitats que cada cop estan aixecant més ponts i que en alguns moments es troben, en d'altres es repel·leixen i en d'altres es complementen. Moltes vegades l'educació escolar mira de trobar solucions als processos d'ensenyament-aprenentatge a la comunitat i als seus projectes d'educació. El programa Èxit del Consorci d'Educació de Barcelona o els projectes educatius a instituts de A Coruña amb la Fundació Radio ECCA en són clars exemples.

Victor J. Ventosa (2008) defineix amb molta claredat com el paradigma educatiu ha anat variant i passant d'unes relacions professor-alumne rígides i molt normativitzades a altres més flexibles i personalitzades; d'un procés formatiu orientat al resultat a uns altres més enfocats als processos; de sistemes de treball i organitzatius burocratitzats a altres basats en el treball en grup i creatius; des d'uns espais tancats i separats de l'entorn a altres oberts i amb interacció amb el medi; des d'uns temps formatius limitats a la infància i la joventut a altres d'aprenentatge permanent, durant tota la vida. És a dir, des d'uns recursos i mètodes tradicionals de caràcter formal i predominantment receptius associats a una comunicació unidireccional, a altres no formals i actius basats en una comunicació bidireccional, horitzontal i en xarxa.

Actualment, l'educació supera els límits de les parets de l'escola, obrint-se al medi i conquerint nous espais d'intervenció. D'aquesta manera, es passa d'una educació exclusivament formal i reglada, a un model de caràcter social que cada vegada té més influència en el procés formatiu de l'ésser humà. Aquest espai d'educació social ha estat i és el propi d'entitats socioculturals que desenvolupen la seva tasca en el temps de lleure. Aquest punt de trobada entre aquests dos espais formatius és el que anomenem l'àmbit de l'acció educativa comunitària. És el punt de trobada de dues realitats que es complementen i que cada vegada estan tendint més ponts.

Actualment, l'educació supera els límits de les parets de l'escola, obrint-se al medi i conquistant nous espais d'intervenció

Apareix un nou paradigma educatiu, un nou marc d'intervenció que va més enllà de les escoles o de les entitats socioculturals. La intersecció d'aquest àmbits visualitza un entorn d'aprenentatge on la tradicional barrera que separa l'aula del barri cedeix a mesura que l'aprenentatge adquireix un caràcter d'exercici col·laboratiu. Aquest enfocament és un bon reflex de la manera en què tota

una generació més jove aprèn i comparteix informació, idees i experiències a internet, a través d'espais d'aprenentatge i xarxes socials.

En aquest nou àmbit educatiu, els centres socioculturals són eines necessàries per a la comunitat, per tal d'organitzar-se i actuar com a protagonistes de la seva realitat, compartint un punt de partida i un destí comú. La comunitat és educadora i educand alhora, i cada vegada té més consciència d'aquest fet. Els centres socioculturals definits com espais de trobada, de creació social i cultural són clarament espais "d'educació en, des del i pel temps de lleure". Però on l'educació en, per i des del temps de lleure, tal com planteja Pablo Waichman (2008), no és un temps desocupat o alliberat d'obligacions si no un *temps de llibertat per la llibertat* com a transformació de la persona que genera protagonisme i autonomia.

La pràctica quotidiana dels centres socioculturals, amb una presència important de la comunitat en els seus espais de decisió o en aquells que en la seva totalitat són gestionats per la pròpia comunitat¹, donen una riquesa d'elements increïbles per tal d'analitzar aquests conceptes. Són llocs intergeneracionals creats de manera col·lectiva, amb una proposta d'aprenentatge al llarg de la vida creada pels seus propis educands. Per tant, el rol d'educador-educand va variant de manera contínua, o els dos es mantenen alhora en tot moment. Totes les accions estan carregades de contingut pedagògic, s'aprèn i s'ensenya en cada moment. Tal com planteja Paulo Freire (García y Hernández, 1999): *"Tots nosaltres sabem alguna cosa. Tots nosaltres ignorem alguna cosa. Per aquest motiu aprenem sempre"*.

La tradició històrica dels centres socioculturals a Catalunya ha estat vinculada a la comunitat amb una intencionalitat educativa que pretén la transformació de la persona i el seu entorn des de la implicació voluntària de la comunitat que el forma. Confirmant que la línia pedagògica d'aquests centres va més enllà del consum cultural i de l'usuari consumidor, entès com a client, el que busquen prioritàriament és el protagonisme i la implicació de la persona. Es poden definir aquests centres com a escoles de participació o espais educatius des de i per a la ciutad-

1. Com a exemples, la Casa del Pumarejo a Sevilla o la Casa Invisible a Màlaga, o a Barcelona, Ateneu Popular 9Barrris, La Farinera del Clot, Can Basté, Casal de Barri de Prosperitat, Taller d'Autoreparació de bicis i altres enginyers, o el Kasal Jove de Roquetes, entre molts altres.

dania. Es planteja, tal com feien les escoles racionalistes durant la primera part del segle XX, l'educació com a problema polític (Solà 1976). S'enten l'educació com a eina de transformació social. El nom d'ateneu popular recupera la tradició llibertària de finals del segle XIX i principis del segle XX, marcant clarament una distància amb els plans municipals de centres cívics (Pérez X, 2004).

Per tant, als centres socioculturals és bàsica la presència activa de la seva comunitat més propera en la creació i l'impuls d'espais que reflexionin i actuïn en relació a les línies educatives (Bidó de Nou Barris, 2010) que porten a terme. D'una manera sintètica, aquests espais de reflexió i acció educativa han d'estar creats per persones que formin part o estiguin interessades en el centre sociocultural com a eina, que de manera voluntària sumin els seus coneixements i praxis. Aquest espai ha de ser heterogeni amb diferents perfils i rols que representin el ventall ampli de la realitat de persones del centre. Aquests aventurers i aventureres de l'educació han de poder definir els valors en els que volen treballar i que volen transmetre, els objectius pedagògics del centre, els projectes i les activitats que porten a terme per tal d'acomplir-los i un seguiment continu que els permeti fer propostes de millora. Alhora, han d'estar coordinats amb la resta d'espais del centre sociocultural i difondre la seva tasca i els seus resultats per tal d'informar, transmetre i implicar més persones en la seva acció transformadora (Alcántara, 2013).

"Tots nosaltres sabem
alguna cosa.

Tots nosaltres
ignorem alguna cosa.

Per aquest motiu,
aprenem sempre"

Aquesta és una tasca necessària als centres socioculturals per al desenvolupament d'una societat participativa, autònoma, independent i crítica, formada per persones lliures capaces de fer evolucionar el seu entorn a partir de la seva pròpia formació. Amb les generacions més joves és bàsic trencar el sentiment de no pertinença. S'han de trobar espais comuns, ja que el no formar part de res designa el fi de la vida abans de començar aquesta vertaderament. I és en aquest espai on els centres socioculturals estan jugant un paper, que encara hauria de ser més important, encaminant-se cap un espai d'inclusió i d'humanització trencant així amb el consum de falses necessitats i urgències il·lusòries consumistes (Alcántara, 2013). Els centres socioculturals com a

espais intrageneracionals on la joventut torna a trobar un espai de la vida i fuig del prototip de tipus mercantil que pretén donar-li sentit omplint-la de productes i consums específics.

Generar espais gestionats per la comunitat i, per tant, també pels joves (Alcántara, 2013) fa que es treballin totes les capacitats per desenvolupar-se adequadament al seu entorn, com a persones lliures i compromeses amb la realitat que viuen. La no existència d'espais comunitaris és exclusió. Dit d'altra manera, no tenir espais de relació de construcció col·lectiva ens aliena.

En paraules de John Macmuray (1974), la base de la relació entre les persones és la comunicació, i la mutualitat del treball cooperatiu desinteressat és el que defineix la persona, és el que la fa lliure. Per tant, s'és lliure en quant es creix com a persones en relació positiva amb altres. Així doncs, des dels centres socioculturals el suport mutu (Kropotkin, 1989) en l'elaboració de propostes pedagògiques a través de l'art i la cultura es converteix en eina de desenvolupament i de treball comunitari (Alcántara, 2013).

LES ARTS

El treball educatiu en circ i arts de carrer, des d'un projecte participatiu i comunitari, permet assignar una funció diferent a l'art més enllà de la merament estètica que de normal té assignada. Des de fa alguns anys, l'art està tenint un nou rol, més quotidià, centrat més en el procés artístic que en la idea d'obra acabada. L'art té, amb aquesta concepció, una capacitat transformadora de la persona i de la comunitat.

Popularment, el concepte d'art ha estat directament lligat a un univers ric i variat percebut com llunyà del quotidià. Com un món a part on l'accés és limitat i restringit a un pocs elegits.

Per poder definir què és l'art, ens aproparem a la teoria de l'art occidental, la qual marca quatre criteris per avaluar una producció com artística (Wajnerman, 2007):

1. *La singularitat*, és a dir, l'existència d'un sol exemplar de l'obra en qüestió.
2. *L'originalitat*, entesa com la novetat que porta la creació.

3. *La genialitat* entesa com la capacitat d'expressió exclusiva d'un grup selecte de persones anomenades "artistes".

4. *La funció estètica* llegida com predominant davant d'altres funcions, com poden ser polítiques o religioses.

Atenent a aquesta definició, l'artista està definit com membre d'un grup de persones limitat, d'un perfil poc comú i amb una genialitat que les fa especials. Tot i això, el desenvolupament de la varietat dels llenguatges artístics i la seva evolució no permet que ens quedem només amb una definició d'art o d'artista.

Aprofundint en l'escena contemporània i en els diferents circuits artístics, trobem una sèrie de distincions d'art i d'artista. Segons Francesca Friggeri (2011) es poden definir tres grups principals: art erudit, art de masses i art popular. Hem de tenir en compte que aquests grups no es produeixen en la seva forma més pura, sinó que es barregen de manera suau:

a) *L'art erudit o culte* ens diu que l'artista, normalment un individu, té una o diverses capacitats particulars i certa genialitat per produir obres originals. Dins d'aquest grup, l'artista és una persona cultivada, formada en determinades pràctiques de manera que les obres que realitza són exposades en espais per aquest fi:

L'art té una capacitat transformadora de la persona i de la comunitat

museus, teatre, auditoris, etc. És un art exclusiu, ja que el seu objectiu és arribar a un determinat públic amb la capacitat i el coneixement previ per poder accedir-hi. És per això que l'art erudit també s'anomena art elitista.

b) *L'art de masses* defineix l'artista a partir de la circulació i el consum dels productes artístics. En l'artista prima el nivell de popularitat, assegurar-se que el seu treball és conegut i gaudit pel major nombre de persones. L'objectiu principal d'aquest

tipus d'art, de fet —en front de l'art erudit— és, precisament, arribar al màxim nombre de persones. Per a aquest objectiu, juguen un paper central els mitjans de comunicació i el seu paper com a altaveus responsables de la transformació dels individus o dels grups en artistes.

Creativitat, democràcia, transformació, identitat i pertinença són conceptes claus que es poden desenvolupar mitjançant el llenguatge artístic i que promouen l'apoderament

c) *L'art popular* està íntimament relacionat amb un context social i cultural específic i amb la comunitat on es desenvolupa. Es pot dir que a l'art popular l'artista no és tant el que destaca per la seva originalitat o geni. L'artista es defineix per la creació d'un producte artístic rellevant per a la co-

munitat a la qual va dirigida, és a dir, expressa artísticament una idea col·lectiva. La funció social de l'art adquireix importància, ja que la seva producció podria afavorir accions per canviar les situacions descrites simbòlicament pel mateix. L'artista no és un individu il·luminat. La capacitat creativa pertany a una comunitat, a un grup amb visions i talents diferents que comparteixen el mateix context social on viuen les mateixes riqueses i mancances.

El llenguatge artístic sembla el més adequat per facilitar i promoure l'apoderament en comparació amb altres perquè, en paraules de Francesca Friggeri (2011), permet desenvolupar conceptes claus que es mostren a continuació: creativitat, democràcia, transformació, identitat i pertinença

a) *Creativitat*: Treballar amb llenguatges artístics significa treballar amb la capacitat creativa de les habilitats individuals essencials que no s'usen només en la creació d'obres d'art, sinó també a la vida quotidiana. La creativitat és, de fet, la capacitat de resoldre problemes, és la capacitat de treba-

llar activament per trobar una forma diferent d'aproximar-se a un obstacle. La creativitat relacionada amb l'apoderament permet reescriure la realitat, dramatitzant una situació social a través d'un mitjà artístic.

b) Democràcia. L'art sembla oferir una estructura en la qual s'esborren diferències socioeconòmiques, culturals i es rescaten valors com el treball en equip, la solidaritat i el suport mutu. El fet d'experimentar a nivell de grup i mitjançant l'art el funcionament de dinàmiques democràtiques, permet a la persona extrapolar aquesta vivència a la seva quotidianitat.

c) Transformació. El llenguatge artístic permet experimentar amb les accions de grup i les emocions quotidianes utilitzant un codi diferent al verbal. Així augmenta la consciència d'un problema que abans no era visible als nostres ulls o, si més no, permet mirar des d'una altra òptica. Per tant, d'aquí la necessitat de posar-se a treballar per trobar una solució, tant a nivell personal com de grup, per mitjà de disciplines artístiques. Així, l'art permet repensar el món, li dona eines a l'ésser humà per a que la societat no es quedi encallada i busqui altres maneres de fer i avançar.

d) Identitat i pertinença. L'art ajuda a enfortir el lloc en el grup i l'esperit de pertinença, on no existeix cap limitació. És el desig d'experimentar junts a través d'un llenguatge artístic comú per a la consecució d'un objectiu compartit. Sentir-se part d'alguna cosa, per exemple, un projecte ubicat en una àrea en particular, és el primer pas per començar a participar activament amb el mateix objectiu de millora d'aquest projecte. Es tracta, doncs, de fomentar la creació i la ciutadania, i no només de ser propietaris.

Per entendre més de prop l'estreta relació entre l'art i la seva capacitat transformadora des del treball comunitari, ens endinsarem en la proposta pedagògica del circ social.

EL CIRC SOCIAL

El circ social és un procés d'ensenyament-aprenentatge de tècniques circenses que té com a finalitat la inclusió de persones en situació de risc social i el desenvolupament de la seva comunitat. En una proposta pedagògica d'aquest tipus s'aconsegueix estimular la creativitat i promoure les aptituds socials dels participants.

Aquests poden millorar i desenvolupar les seves facultats relatives a la cooperació, la solidaritat, l'esforç, la superació, la comunicació, l'autoestima i la participació a partir de l'aprenentatge de tècniques com el trapezi, l'acrobàcia, els malabars, els equilibris i la seva posterior mostra.

Seguint l'esquema de Pérez Daza (2008), el circ social es caracteritza per una sèrie de conceptes bàsics:

- Art popular
- Risc controlat
- Pràctica en comunitat
- Identitat de grup i comunitària
- Vincles afectius
- Respecte pels altres
- Ràpida percepció de l'èxit
- Sensibilització a través del circ
- Autogestió i apoderament
- Factors protectors i socialitzants

La franja d'edat, els perfils i les necessitats diverses que puguin tenir les diferents persones i comunitats que participen d'un projecte formatiu en circ, faràn que les fites a aconseguir variïn.

Objectius educatius

Els objectius educatius que es poden assolir a través del circ social, segons l'Ateneu Popular 9Barris, es poden classificar en quatre àrees d'intervenció diferenciades.

ÀREA TÈCNICA

- Assimilar el coneixement bàsic de les diferents tècniques de circ.
- Assolir l'esquema corporal i psicomotriu treballant de forma lúdica tècniques com malabars, equilibris i trapezi.

- Fomentar un hàbit de treball autònom integrant un esquema de treball físic des d'hàbits saludables.
- Proposar la creativitat i la investigació a través del joc i la improvisació.

ÀREA AFECTIVA I EMOCIONAL

- Conquerir un major grau d'expressió i comunicació.
- Adquirir un bon nivell d'autoestima.
- Enriquir la seguretat amb un mateix/a.
- Disminuir la sensació d'aïllament i cohibició mitjançant el treball en grup i participatiu.
- Augmentar l'actitud cooperativa dins del grup i del grup cap a fora.
- Afavorir la capacitat d'esforç, de persistència i d'assumpció de responsabilitats.
- Promoure el treball de grup i les habilitats necessàries per a aquest treball: respecte mutu, escolta activa i observació.

ÀREA DEL TEMPS LLIURE

- Incorporar la pràctica del circ en els hàbits de lleure.
- Augmentar la sensibilitat davant d'expressions artístiques.
- Desvetllar el joc i la convivència.
- Construir alternatives creatives i participatives en contraposició a les consumistes i passives, al temps de lleure.

ÀREA COMUNITÀRIA

- Fomentar la implicació directa de l'alumne en el projecte educatiu, en el centre sociocultural i en la seva comunitat.
- Apropar-se a la seva comunitat propera a través de tallers, cercaviles i exhibició de caire amateur.
- Dotar dels hàbits i les eines necessàries per desenvolupar la futura tasca professional dins del món del circ.

Un circ on els mateixos nens o joves participen és una oferta íntegra en la qual es poden millorar i desenvolupar les seves facultats personals i socials.

L'accent d'aquest tipus de circs es troba en els reptes artístics, en els que tant nois com noies s'han de provar per igual. Reaccionen entre ells a l'hora de cooperar i prestar ajuda i han d'interaccionar per portar conjuntament a bon port l'espectacle. L'entrenament conjunt reforça l'empatia i la cooperació dins del grup, alhora que mostra als i les participants que, a través del treball en equip, es pot crear més que a través d'una successió d'activitats individuals. L'entrenament i la preparació per a un espectacle de circ fomenta una atmosfera de responsabilitat compartida. La preparació i transferència fan, a més, que s'entengui la finalitat de l'organització i la disciplina. S'experimenta el sentit de la planificació i la preparació, la visió en conjunt i la distribució de tasques i, d'aquesta manera, s'aprèn intuïtivament.

Amb l'experiència, es supera la por escènica i la falta de seguretat en si mateix actuant davant del públic. Els nois i les noies guanyen confiança en les seves pròpies facultats i valor per a presentar. Precisament per a joves nouvinguts el circ ha estat una possibilitat manifesta de trobar una plataforma més enllà de les barreres conegudes, ha permès elevar la seva autoestima i mostrar la projecció d'ells mateixos, moure i remodelar les jerarquies socials que els envolten en la ment dels seus companys de classe, dels seus professors i, fins i tot, dels seus propis pares.

És veritat que hi ha modalitats del circ que semblen específiques d'un sexe determinat, però en general acostumen a barrejar-se nois i noies de forma espontània. El repte de cooperar en els grups i de superar mecanismes d'acotació en funció de l'edat o del desenvolupament corresponent en el cas de l'adolescència es presenta, majoritàriament, a l'hora d'elaborar números de circ. D'una banda, el contacte corporal és inevitable en la majoria de les modalitats acrobàtiques per dur a terme el número. D'altra banda, és necessari comunicar-se i cooperar per tal que l'espectacle funcioni.

Mitjançant l'entrenament, l'elaboració i la representació dels números de circ, s'entrenen l'habilitat i la mobilitat, es transmet esperit d'equip i es desenvolupen el valor i la capacitat per presentar. Finalment, al sortir a la pista per actuar, es fomenta i es

reforça, a través de la preparació, l'autoestima i la confiança en les possibilitats d'un mateix

Com a exemple, ens endinsarem una mica en dues disciplines, com són les malabars i les acrobàcies, tant des de la vessant de terra com l'aèria (trapezis, teles, etc.):

a) Tècniques com les malabars contribueixen a augmentar la resistència, a superar les caigudes i les errades. Aquesta, probablement, és la tècnica de circ més ràpida per aprendre. El procés d'aprenentatge consisteix en una sèrie de passos que ajuden, per exemple, a superar la frustració desenvolupant capacitats com la concentració, la disciplina, el sentit de l'humor o la companyonia. Amb aquesta tècnica els participants es sorprenen del que són capaços de fer amb el seus cossos, mans i peus només amb concentració i entrenament. Reptint una, dues i tres vegades, fins que el moviment apareix natural i harmoniós.

b) L'acrobàcia, tant en la seva vessant de terra com d'aeris, té associada una component de risc que dins la pràctica educativa és minimitzada pel treball de professors i per les infraestructures utilitzades. És un risc controlat. L'acrobàcia permet treballar la confiança i la solidaritat. Molts dels exercicis s'han de desenvolupar de manera independent però amb l'ajuda d'una o més persones. Alhora, fomenta el desenvolupament psicològic i físic de la persona, ja que requereix esforç i atenció per rebre, entendre i realitzar les instruccions per fer les figures.

Amb aquesta disciplina, respectant les possibilitats i limitacions de cada integrant del grup, es crea un espai d'expressió corporal amb un punt de partida en el fer, sentir i pensar a través del cos. Un altre aspecte important d'aquesta disciplina és la bona condició física que es necessita per a realitzar els exercicis o per a ajudar als companys a realitzar-los. Això anima als participants a desenvolupar hàbits saludables on s'eviten conductes de risc.

La destressa corporal concebuda com un joc

És Juan Pablo Bonetti (2009) qui planteja diferents àmbits de treball en relació a la proposta pedagògica en circ o en altres disciplines artístiques:

- El cos i el joc com a suport metodològic i pedagògic.
- La mostra del producte circ (actuació) com a argument carregat de simbolisme, mentre permet a l'adolescent sortir del lloc quotidià (el barri i les mirades) per ocupar un espai diferent ("l'escenari").
- L'experiència, el fer com a forma d'adquirir coneixement, tan important com l'acadèmic.

En la proposta pedagògica del circ, el joc ocupa un lloc preferent, tant en la seva dimensió llibertària com en la integradora

Els infants, adolescents i joves viuen el vertigen, s'expressen a través de la seva energia corporal i adquireixen coneixement. Els sabers que es centren en l'habilitat corporal tenen a veure amb el medi en què l'adolescent juga. És propi del medi rural enfilarse als arbres i ferros. L'equilibri en fustes, el maneig de l'skate, patins o altres joguines més noves es desenvolupen a les ciutats. Totes elles poden ser incloses com habilitats circenses. A més, s'expressen amb altres llenguatges com el rítmic i el musical a través dels timbals, els balls amb coreografies, les batucades, els cercaviles, etc.

Hem de tenir present que el joc ocupa un lloc preferent tant en la seva dimensió llibertària com en la integradora. Per a això es realitza un discerniment de les activitats que cal promoure: les que integren, les que milloren el coneixement personal i grupal, les que alliberen, les que fomenten la creació individual i col·lectiva per sobre de les que promouen la competència o l'eliminació.

Jugar amb els materials (circenses tradicionals i els quotidians), jugar amb el cos propi i el dels "altres", fer joc teatral, sostenint-se de l'acció quotidiana i la farsa entre altres eines.

En relació a l'ambient comunitari i social, es visualitza que la creació de l'espectacle circense permet que els participants ocupin un lloc ("l'escenari")

diferent al quotidià. Això habilita una mirada diferent de l'adult, del barri cap al participant. D'altra banda, l'actuació rep l'aplaudiment, desperta "admira-ció", ocupa diferents llocs de la ciutat (itinerant) promovent la millora de l'au-to-estima i el vincle amb altres realitats. L'experiència i el fer com a formes d'adquirir coneixement. L'experiència és vivència que s'incorpora, que exigeix als sentits, a la reflexió i genera aprenentatges (molts d'ells inesborrables). El fer com un joc, el cos com a lloc. Tots dos com a font de coneixement.

L'espai públic

Pérez Daza (2008) planteja la potencialitat del circ social com a element preventiu i d'apoderament. Així, trobem que el circ social i altres disciplines artístiques són una eina ideal per treballar en el temps de lleure a l'espai públic (parcs, places, i carrers) per tal que els infants i joves puguin desenvolupar habilitats que generin factors saludables, tant a nivell individual com col·lectiu.

És als carrers i places del barri on els infants i els adolescents tenen les seves primeres pràctiques socials. La manera com es visquin aquests espais, els mètodes de comunicació establerts, els valors comuns sobre els que estan construïts, compondran un sistema de vinculació de la persona amb la seva comunitat o un altre. La visió que els infants i els joves tinguin del seu entorn guiarà la seva forma de comportar-se i de relacionar-se amb aquest.

Per tant, l'espai públic esdevé un àmbit molt important per fomentar la convivència de la comunitat, ja que la utilització del circ social i altres arts de carrer genera canvis en la forma d'utilitzar i reconèixer l'espai públic fent que l'infant, el jove i la resta de veïns s'apropriïn de l'espai, fent malabars o pujats a la bola d'equilibris, com a membres de la comunitat que han de vetllar per la seva bona utilització i el seu manteniment.

...jugar
amb els
materials,
jugar amb
el propi cos
i el dels
altres...

Portar el circ a places i carrers on passen el temps infants i joves és una forma de treball molt potent que genera un espai acollidor, compromès i participatiu. És un treball educatiu i de transformació social a través de l'art que provoca que l'espai públic es converteixi en un lloc d'inclusió, de respecte, de diàleg i de visualització social dels seus participants com a membres de la comunitat.

El circ social ocupa l'espai públic i convida a conèixer aquest art a les persones que l'utilitzen de manera habitual i als que només ho fan de passada. Es provoca així que aquests espais estigmatitzats o degenerats es converteixin en espais de creació i goig artístic comunitari.

Treball comunitari

El treball en xarxa coordinat amb la resta d'agents educatius del territori és indispensable per a assegurar l'optimització de les accions. La suma d'esforços i la unificació d'objectius i mètodes permet una multiplicació de resultats, amb la comunitat com a primera beneficiària. Recollint les paraules de León Felipe, que llueixen a la intervenció artística de Salvador Juanpere a l'estació de metro de la L3 de Roquetes (Nou Barris, Barcelona): “No es lo que importa llegar solo ni pronto, sino todos y a tiempo”.

La proposta de circ té un abast sociocultural i educatiu transcendent. En promoure la participació, potenciant la seva inclusió, adquireix una profunda dimensió política. Es generen espais de convivència social interrelacionant els diferents elements, projectes, entitats i agents de la comunitat.

Aquesta proposta es treballa amb diferents actes de relació:

- Relacionant la realitat social amb conceptes d'identitat, cultura i gènere.
- Relacionant la realitat econòmica amb conceptes com precarietat laboral i sistema econòmic.
- Relacionant la realitat política amb conceptes d'immigració, habitatge, participació social o democràcia directa.

Amb el circ es desenvolupa la confiança en les habilitats d'un mateix i alhora augmenta la consciència de les possibilitats de transformació al treballar amb més persones de manera cooperativa. Quan es parla d'apoderament i de sentiment de pertinença, visualitzem la participació comunitària. Això té gran importància, ja que l'activitat social de circ es potencia en dos aspectes: a nivell individual i a nivell col·lectiu.

Els valors

Es treballa la participació a través del compromís, la constància i la cooperació. Aquests valors són la idea comuna per a generar actituds participatives que permetin formar una societat civil forta, reflexiva i crítica davant de la realitat. Aquests valors són realitats dinàmiques relacionades amb l'entramat cultural en el que es donen i sempre expressen la interacció entre els individus, els grups i les institucions socials en un moment donat i en una societat concreta.

Els valors són eines que permeten viure en societat i enfrontar-se a situacions diverses. Eines que donen a la persona la capacitat per a assimilar els canvis i buscar solucions adequades

El circ social i altres arts de carrer generen canvis en la forma d'utilitzar i reconèixer l'espai públic

Portar el circ a les places i carrers genera un espai acollidor, compromès i participatiu, i permet que l'espai públic es converteixi en un lloc d'inclusió, respecte, diàleg i visualització social

El circ social ocupa l'espai públic i convida a conèixer aquest art a les persones que l'utilitzen...

als problemes que s'enfronten al llarg de la seva vida. El valor és un objectiu que ens proposem en l'educació i que parteix de la idea que tenim de la persona i de la societat. És la convicció raonada de què alguna cosa és bona o dolenta per a arribar a una societat ideal.

L'Ateneu Popular 9Barris és un projecte on es treballa l'educació de manera popular i comunitària, formant en valors la persona a través del l'art com a objectiu final de transformar l'entorn més proper.

El 20 de febrer del 2010 es va realitzar una Jornada de Reflexió Pedagògica² que es va centrar en l'educació en valors, reflexionant sobre quins valors s'estan treballant, quines dificultats apareixen i com es superen. La proposta va sorgir de la necessitat de compartir i reflexionar de totes les persones interessades en la formació a l'Ateneu, com els professors, els joves alumnes, les famílies i les entitats del territori. Aquests valors són elements transversals que passen pels diferents espais del projecte. Des dels objectius educatius de la classe de trapezi, a les assemblees generals de decisió de projecte, passant per les reunions dels equips pedagògics.

A continuació es mostren alguns dels valors que es conformen com a guia en el projecte pedagògic:

SOLIDARITAT

El fet d'ésser *solidari* amb altres, de compartir idees, propòsits i responsabilitats. El fet de sentir relació de fraternitat, de companyonia, d'ajuda mútua, que lliga els diversos membres d'una comunitat, col·lectivitat, en el sentiment de pertinença a un mateix grup i en la consciència d'uns interessos comuns.

- *Companyonia*: harmonia, el bon fer i bon ser entre companys.
- *Ajuda mútua*: intercanvi recíproc i voluntari de recursos, habilitats i serveis per un benefici comú.

SUPERACIÓ

Anar més enllà, vèncer límits a través de l'esforç i la constància.

3. El dossier de les Jornades de Reflexió Pedagògica es pot descarregar a: www.edubcn.cat/rcc_gene/Dossier_jornades_pedagogiques_Ateneu_Popular_9Barris.pdf

- *Esforç*: desplegar la força física o moral per a vèncer una resistència o aconseguir quelcom superant dificultats.
- *Constància*: capacitat de no deixar de ser un mateix. Ser ferm i perseverant.

COOPERACIÓ

Acció concertada entre els membres d'un grup social amb capacitats complementàries per a la consecució d'un fi comú, amb plantejaments comuns i amb responsabilitat mútua compartida.

OBERTURA

Estar receptiu al que succeeix al voltant a través de l'atenció, l'empatia i la comunicació de qualitat.

- *Atenció*: capacitat d'enfocar diverses parts d'una experiència de forma que es facin més vives, més clares, més exactes, més conscients.
- *Empatia*: facultat de comprendre les emocions i els sentiments externs per un procés d'identificació amb l'objecte, el grup o l'individu amb el qual hom es relaciona.
- *Comunicació*: acció i procés de transmetre un missatge, establint una relació i una interacció socials positives.

INNOVACIÓ

Aportació de quelcom nou amb la intencionalitat de millorar el que ja hi ha a través de la creativitat i la fantasia.

- *Creativitat*: capacitat de crear amb l'intel·lecte i/o la fantasia.
- *Fantasia*: creació fictícia, imatge il·lusòria, noció quimèrica. Facultat de formar imatges mentals o representacions dels objectes no presents, de concebre combinacions que no forneix la realitat.

PARTICIPACIÓ

Presa de decisions compartida després de conèixer problemes i alternatives des de l'autonomia, la responsabilitat i el compromís.

- *Autonomia*: qualitat del subjecte que es determina ell mateix independentment de tota constitució externa.

- *Responsabilitat*: capacitat de respondre d'alguna cosa, de garantir l'acompliment d'una tasca, el compliment d'un deure, de donar-ne raó, etc. Capacitat que té tot subjecte actiu de dret de conèixer i d'acceptar les conseqüències d'un acte propi conscient i lliure.
- *Compromís*: compliment dels acords assumits.

DIVERSITAT

Fet de *viure la realitat d'una manera plural*, distinta i enriquidora fomentant espais de normalització i cohesió social:

- *Normalització*: establiment de relacions íntimes, positives i interpersonals normalitzant l'entorn i suprimint les diverses formes de discriminació.
- *Cohesió social*: vinculació dels membres d'una col·lectivitat entre ells mateixos i com a grup suprimint les diverses formes de discriminació.

Encara que el circ social té com a objectiu l'apoderament de la comunitat, hem de tenir present que el procés d'identitat i pertinença és llarg i que no es genera només amb el circ. En el procés educatiu del circ social és necessària la perseverança i la constància de la persona per tenir èxit. No és tracta d'influir a la comunitat a través d'ella, sinó de donar les eines per construir xarxes i realitats de comunitat.

A través del circ, l'alumne es posiciona com a actor protagonista, modificant el seu autoconcepte i positivant la relació que estableix amb la comunitat. La proposta pedagògica (Ayuso, Costa, Milena, Gómez, i Toruella: 1999) s'articula a través de la creació artística, de la persona i del grup. La creació artística és acció educativa dirigida al desenvolupament d'actituds socials i actituds tècniques.

Compartir un espai comú per a persones vinculades a un mateix territori inevitablement porta cap a discussions i debats sobre temes compartits que genera una comunitat de referència.

Al sortir a la pista per actuar, es fomenten i es reforcen, a través de la preparació, l'autoestima i la confiança en les possibilitats d'un mateix.

*Als intercanvis de circ participen joves de diferents països.
És un espai de convivència i aprenentatge en comú.*

5. ELEMENTS PER A L'ACCIÓ EDUCATIVA

La persona creix, evoluciona i es desenvolupa artísticament a partir de l'assumpció d'uns hàbits de participació i autonomia. Es converteix, doncs, en agent actiu del seu procés personal i col·lectiu. Per portar a bon terme aquesta idea és necessari tenir en compte diferents elements que ens ajudaran a perfilar la nostra acció educativa. Són les tècniques artístiques, la planificació i l'avaluació.

LES TÈCNIQUES ARTÍSTIQUES

Tal i com s'ha exposat anteriorment, és a través del procés d'ensenyament-aprenentatge de les tècniques artístiques que podem arribar a diferents i variats objectius educatius. Hi ha un ventall de disciplines artístiques molt ampli. Algunes es poden treballar de manera constant a tots els projectes i altres es poden introduir segons les característiques de la proposta formativa o els interessos de la població amb la que es vol treballar. Podríem parlar de malabars, equilibri sobre objectes, aeris, acrobàcia, dansa, teatre, percussió i l'exhibició del que s'ha après.

A continuació s'expliquen algunes característiques conegudes i pròpies de les disciplines circenses:

Malabars

Objectes diversos els quals es poden fer rodar, equilibrar amb qualsevol part del cos o tirar a l'aire alternativament sense deixar que caiguin al terra. Els elements amb els que fem malabars són:

- *Aros*: plàstic dur de 30 cm de diàmetre.
- *Bola*: plàstic tou de 4 cm de diàmetre.
- *Mocadors*: peces de robes de color de 30 x 30 cm.

- *Plats xinesos*: plat de plàstic i un pal de fusta amb el qual es fa rodar el plat en equilibri sobre el pal.

- *Hula hops*: cercles de plàstic que es fan rodar al voltant de la cintura o d'altres parts del cos com braços o cames.

- *Diàbolo*: està compost per dues semiesferes buides (normalment de cautxú) unides per la part més estreta per mitjà d'un eix metàl·lic. L'element és sostingut en equilibri en una corda lligada a dos palets, un a cada mà, es fa girar i se li dóna velocitat per llençar-lo a l'aire i fer altres trucs.

- *Bitlles*: Estructura buida de plàstic amb forma aerodinàmica d'uns 40 cm de llargada.

Aprenent a fer
malabars amb el
diàbolo

Equilibri sobre objectes

- *Cable*: és un fil d'acer tensat per dos punts, pel qual es pot caminar, saltar i realitzar diferents exercicis d'equilibri sobre del fil.

- *Bola d'equilibri*: és una bola d'un metre o més de diàmetre i es camina per sobre, desplaçant-te, girant o realitzant exercicis en equilibri.

- *Monocicle*: és un vehicle d'una sola roda amb pedals i sense manillar, amb el qual et pots desplaçar d'un lloc a l'altre i realitzar exercicis com salts, girs i equilibris.

Aeris

- *Trapezi*: és una barra de ferro agafada per dues cordes penjades del sostre, on es rea-

litzen exercicis acrobàtics combinant la força i la flexibilitat, formant figures a la barra, les cordes o combinant ambdues.

- *Cèrcol*: Cercle de ferro penjat del sostre on es realitzen exercicis acrobàtics combinant la força i la flexibilitat formant figures per dins i al voltant del cercol.
- *Teles*: Dues teles penjades per on es pot pujar, baixar, fer caigudes i diferents figures enredant-se i desenredant-se entre les teles.

Acrobàcia

L'acrobàcia és l'art de desplaçar-se d'un cantó a l'altre realitzant moviments diferents als propis de caminar. Per tant, salts, equilibris i tota mena d'exercicis on s'utilitzen diferents parts del cos.

El teatre és una part essencial dels espectacles de final de curs de les escoles de circ de l'Ateneu.

Interpretació teatral

L'art de compondre i representar accions dramàtiques, des de l'expressió corporal, el gest i la veu.

Col·locació i dansa

L'art de treballar el ritme, la col·locació i moviment en l'espai, fomentant la lliure expressió donant independència als moviments i donant major expressivitat al cos.

Percussió

L'art de generar el so pel xoc que produeix uns percussors (maques, baquetes, martells, mans, etc.) contra una superfície, que pot ser de materials molt diversos (metall, fusta, pell, polímer, etc.).

Teles, trapezi i cèrcol són els tres elements bàsics dels aeris.

PLANIFICACIÓ DE L'ACCIÓ EDUCATIVA

Recollint la nostra pràctica educativa i diferents textos com el realitzat per Circus Ellebog (2009) es defineix que, a l'hora de dur a terme l'activitat educativa, s'han de tenir en compte una sèrie de passos que ens permeten arribar a bon port. Formen aquest procés:

- a) Consens de la finalitat pedagògica.
- b) Anàlisi prèvia dels participants.
- c) Establiment d'objectius.
- d) Revisió del marc d'actuació.

- e) Concreció del mètode.
- f) Seguiment i avaluació de resultats.

a) Finalitat pedagògica

Es parteix de la idea general que a través del projecte de formació en circ es volen donar les eines necessàries per a que la persona i els grups s'ubiquin com a actors capacitats per conèixer i canviar la realitat que els envolta a través del circ, la cultura i la participació. Segons el col·lectiu amb el que es treballa i la realitat sobre la que s'intervé, la finalitat educativa tindrà variants i matisos.

b) Anàlisi prèvia dels participants

Amb la finalitat pedagògica consensuada i explicitada, s'hauran de definir una sèrie de característiques bàsiques. El recull d'aquestes dades es pot fer per observació, per la fitxa d'inscripció a través de reunions, si es treballa en xarxa amb una entitat sòcia o amb els agents educatius del territori:

- Edat.
- Quantitat.
- Número d'hores lectives.
- Ràtio igualitària d'homes i dones.
- El grup ja existia o és un nou grup.
- Antecedents culturals.
- La dinàmica i normes dins del grup.
- Comunitat a la que pertany (cultura, centre educatiu, barri, etc.).
- Capacitats.
- Discapacitats.
- Interessos del participants.

Partint de la finalitat pedagògica consensuada, la definició del grup permet determinar adequadament els objectius específics que es volen aconseguir, el mètode de treball i alhora es converteixen en punt de partida per realitzar l'avaluació.

c) Objectius

Es definiran a partir de la realitat que es vol transformar. Els objectius hauran de ser clars, factibles i mesurables. Es divideixen en qualitatiu i quantitatiu. El treball en equip amb altres entitats a les que pertanyen els participants és bàsic per definir fins a on es pot i es vol arribar. La definició d'objectius es realitza en relació a cada participant, al nivell tècnic, social i alhora sobre el grup.

d) Marc d'actuació

Es dissenyarà a partir de la definició prèvia dels participants i els objectius que es volen aconseguir. Així, no serà el mateix el treball que es portarà a terme amb joves de 12 a 16 anys que amb persones adultes amb discapacitat intel·lectual i física. La seva definició s'ha de fer d'una manera curosa i realista. Es dibuixaran la ràtio i l'equip de professors/es, els materials a utilitzar, l'adequació de les tècniques, la necessitat d'escenografies, els escenaris, la llum, el so, la idoneïtat dels espais i la temporització.

e) Mètode del procés ensenyament-aprenentatge

Segons la definició dels objectius i el marc d'actuació, es pot definir el mètode més adequat i idoni. Aquest serà el que s'utilitzarà per aconseguir els objectius marcats a través de les tècniques de circ. Es poden utilitzar diferents estratègies, com el joc de grup, l'activitat cooperativa, el circuit de circ, l'aprenentatge individual i en parella, el joc lliure, etc.

El mètode de treball¹ s'ha d'adequar als participants, al seu nivell i a la seva experiència, alhora que ha de ser factible i desafiant. Ha de guardar coherència amb els objectius del projecte. Tot el marc que es genera ha de ser elàstic per adequar-lo al progrés de les classes i les capacitats dels alumnes, ampliant si donen més de sí o reduint si no es compleixen les expectatives inicials.

f) Seguiment i avaluació

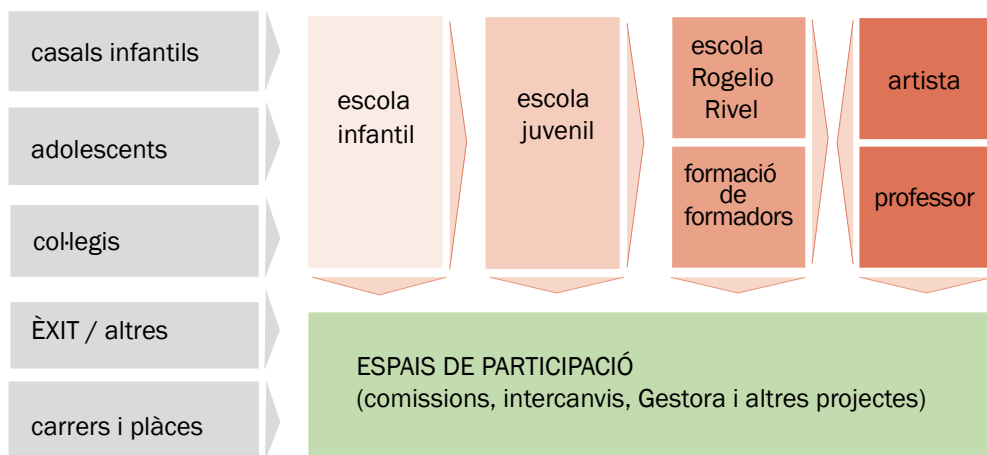
Aquests elements han de permetre definir els objectius assolits i, alhora, valorar si tots els anteriors punts han estat els adequats

1. Annex 1. Fitxa de preparació de la classe de l'Ecole de Cirque de Bruxelles.

i com es poden millorar. Partint d'una definició prèvia dels participants i de les seves necessitats que respon a una avaluació inicial, durant l'execució del projecte es realitza una avaluació contínua i, a la finalització, una avaluació final que ha de parlar de la definició del grup, els objectius assolits, el marc d'actuació dibuixat, la didàctica emprada i el mateix sistema d'avaluació. En definitiva, els equips de professors/es, quan realitzen la seva intervenció educativa, creen un espai de seguretat per treballar, amb un gran nivell tècnic, diferents disciplines circenses i arts de carrer com malabars, acrobàcia, equilibri sobre objectes, aeris, percussió, etc., i la seva exhibició. Aquest treball en circ permet educar en valors com la participació, la solidaritat, l'esforç, el suport mutu, entre molts altres, provocant un canvi en la autoconcepte de l'alumne i en la percepció de la comunitat envers els alumnes i de l'alumne envers de la comunitat.

A més, la posada en comú de diverses activitats educatives adreçades a diferents persones i col·lectius agafa major potencial quan estan interrelacionades entre elles, creant així una proposta formativa global. Aquest és el cas de l'Ateneu, que permet visualitzar diferents itineraris educatius i vitals (taula 1).

TAULA 1. Itineraris educatius / vitals

Aquests itineraris es reforcen a partir de sistemes de beques, reunions de seguiment i avaluació per tal de proposar i plantejar els camins que pot recórrer cada persona.

Com a exemple, es podria veure com una nena de sis anys coneix el circ a partir d'un taller de descoberta que fan els joves de l'Ateneu a un plaça del barri. Aquesta nena veu que li agrada el circ i s'apunta a l'activitat que ofereix el Casal Infantil del seu barri. Al practicar-lo de manera regular, veu que és una activitat que li va bé i on es sent còmoda. Decideix, amb el consell dels seus educadors i famílies, apuntar-se a l'Escola Infantil de Circ. Amb els 13 anys complerts, decideix continuar a l'Escola Juvenil de Circ combinant-s'ho amb els estudis formals de secundària i participar d'altres propostes com els intercanvis. Amb els 18 anys fa el curs de Formació de Formadors en Circ Social i amb posterioritat, decideix formar-se a l'escola de circ Rogelio Rivel, podent continuar com professora o artista en alguna de les produccions circenses de l'Ateneu. Alhora, és de vital importància visualitzar que, durant qualsevol moment d'aquest recorregut formatiu i vital, es pot interrelacionar i participar dels projectes de teatre, percussió, grups de foc, intercanvis i, fins i tot, implicar-se en les diferents comissions de treball o de gestió de l'equipament a través de Bidó de Nou Barris.

L'AVALUACIÓ

Quina és la repercussió dels programes de circ social en els joves i les comunitats? Aquesta és la pregunta que la majoria dels formadors, directors i coordinadors de programes s'han de respondre constantment. Lafortune i Montaruli (2010) la responen i plantejen que tothom és bo per il·lustrar els fabulosos resultats que van obtenir citant a aquell noi que va deixar una banda de carrer per invertir el seu temps en projectes més positius per a ell, un altre que ha tornat a l'escola, o aquesta noia que floreix cada dia des que va descobrir el trapezi. Ells són un magnífic exemple i proporcionen una dimensió de l'avaluació qualitativa, però això no és prou per convèncer els donants potencials o per garantir la credibilitat d'aquesta pràctica amb els professionals de la intervenció social.

Cada projecte de circ social és diferent i cadascun es mou a velocitats molt variables degut a diversos factors.

Primer, és el desenvolupament dels coneixements el que permet als projectes seguir creixent. En general, als projectes inicials hi ha una gran quantitat d'accions i informacions desordenades. Normalment, amb el pas del temps això va a menys. Per tal de mantenir els projectes amb motivació són importants una formació adequada i un impuls dels continguts i de l'avaluació.

Un segon factor que influeix en l'evolució dels projectes de circ social és la manca de diners. El desafiament de les organitzacions per aconseguir finançament és, en gran mesura, degut a la manca de dades fiables per validar la seva intervenció. Per exemple, els impactes en la joventut, l'autoestima, la forma física, la mobilització de la comunitat, la reducció dels prejudicis culturals, etc. És essencial, per a validar els resultats i augmentar la seva credibilitat amb els donants, dur a terme avaluacions rigoroses basades en dades objectives.

Lafortune i Montaruli (2010) plantegen els quatre aspectes fonamentals d'un programa que és convenient avaluar:

- *L'eficàcia de les accions.* El programa compleix els objectius marcats? En quina mesura: són parcialment o totalment aconseguits?

De vegades, després d'un cert període de funcionament, el programa no produeix cap resultat i s'han de tornar a concretar els objectius.

- *L'eficiència de les accions.* El programa ens porta a fer un balanç de les activitats i els seus costos? Per exemple, s'ha aconseguit tot el que estava previst, però el programa ha costat el doble del que s'esperava. Llavors cal qüestionar si els recursos humans i materials del programa podrien haver estat invertits de manera més eficient.

- *Les repercussions de les accions.* És present l'impacte en totes les seves implicacions, positives o negatives, previstes o imprevises? Per exemple, s'observa com un programa de canvi de comportament entre els joves també influeix en el comportament dels seus pares.

- *La rellevància de les accions.* És possible, finalment, avaluar els mèrits del programa? En altres paraules, és adequat per establir o mantenir un determinat programa, la seva eficàcia, l'eficiència i l'impacte?

Els programes socials del circ també es beneficien, per a desenvolupar els seus coneixements, d'aliances efectives amb els investigadors acadèmics de diferents camps, ja sigui en les ciències socials, la psicologia, la neurociència o la cultura. Pel seu caràcter interdisciplinar i la seva obertura a diverses formes alternatives d'encreuament entre els aspectes socials, fisiològics i artístics, el circ social és un potencial de recerca particularment ric.

Una avaluació significativa per a un projecte requereix d'un profund compromís dels seus actors. Ells tenen un paper important en la selecció de les preguntes, les eines que s'utilitzaran i la identificació de les persones involucrades per tal d'obtenir un reflex acurat de la realitat. Els participants del projecte també han de suportar múltiples mesures d'avaluació en el marc de l'aplicació del programa. És important recordar que l'avaluació serveix al programa i no al revés.

Finalment, s'ha de dissenyar el procés d'avaluació com una eina d'evolució que permet tenir una crítica constant en les accions que es porten a terme. És important que cada programa integri, des dels seus inicis, una estratègia i uns mecanismes avaluatius que permetin l'ajust continu de les seves polítiques i la seva metodologia per tal d'aconseguir millor els objectius de transformació social.

A l'Ateneu Popular 9Barris, l'avaluació i el seguiment de cada projecte educatiu es realitza des de l'equip pedagògic, que és qui el forma i el porta a terme de manera continuada, tenint com a referència els objectius educatius que vol assolir. L'avaluació és un indicador de qualitat que permet mantenir-se en la línia de la millora pedagògica.

El professor/a realitza un seguiment i una avaluació del procés d'aprenentatge dels participants, una avaluació del projecte educatiu a nivell global i una autoavaluació de la seva pràctica educativa. Al realitzar el seguiment de manera continua s'avaluen l'aprenentatge de les tècniques circenses i l'evolució dels hàbits de treball, i els valors que es destil·len de la pràctica educativa.

L'avaluació continuada proporciona les eines per donar suport al procés formatiu de la persona, en una evolució constant que l'ha de permetre avançar com a aprenent de les tècniques de

circ i com a persona. No existeixen proves d'accés als diferents projectes formatius de l'Ateneu; per tant, en cap cas l'avaluació servirà per dir "aprovat" o "suspès".

L'avaluació i el seguiment de la proposta formativa global es realitza des dels claustres i equips pedagògics de cada projecte, des de la Comissió de Formació i Circ Social i a través de la Trobada de Formació que es porta a terme al final de curs. És en aquest espai on tots els projectes presenten la seva valoració del curs i les seves propostes de futur. En la valoració dels projectes i la proposta formativa global és molt important la participació de l'alumnat i de les seves famílies, sent un repte la troballa de mecanismes com enquestes d'avaluació, assemblees o un fàcil accés als espais de seguiment ja creats. En un procés bàsic en l'educació per a la participació on es vol que l'alumnat assumeixi cada vegada una major responsabilitat, autonomia, capacitat crítica i vincle transformador amb la seva comunitat.

Els agents que formen part de l'equip de seguiment i avaluació depenen del tipus de projecte. D'aquests equips pedagògics formen part el professorat de l'Ateneu i els educadors dels projectes amb els que es treballa coordinadament.

Alhora, cada professor realitza l'autoavaluació de la seva pràctica quotidiana reflexionant sobre canvis i millores que pot introduir en les seves accions. L'Ecole de Cirque de Bruxelles (2005) aporta unes fitxes² que permeten la reflexió ordenada de diferents elements.

Espais i eines per al seguiment i l'avaluació:

- Proposta pedagògica global i projecte formatiu concret.
- Fitxes de seguiment i avaluació de cada projecte³.
- Enquestes de valoració⁴.
- Assemblees d'alumnes.
- Reunions de claustre i equips pedagògics⁵.
- Comissió de Formació i Circ Social.

2. Annex 2: Fitxa de Autoavaluació del professorat. Ecole de Cirque de Bruxelles.

3. Annex 3: Fitxa de seguiment i avaluació de l'Escola Infantil de Circ de l'Ateneu Popular 9Barris.

4. Annex 4: Enquesta de valoració de l'Alumnat de l'Escola Juvenil de Circ de l'Ateneu.

5. Annex 5: Fitxa d'autoavaluació i seguiment de projecte de l'Ateneu Popular 9Barris.

6. EL FORMADOR DE CIRC SOCIAL

La figura del formador de circ social és un dels elements centrals d'aquesta proposta. És una figura que permet la barreja entre l'educació artística i l'educació social. Beu del dos àmbits i, per tant, ha de tenir un perfil que doni sortida a aquestes competències. Ha de trencar la frontera de l'art i la social per actuar en l'espai on ha de realitzar la seva acció educativa.

Per conèixer de prop aquesta figura veurem la necessitat de la formació de formadors: el seu paper, els objectius metodològics, les responsabilitats, les tasques i els límits amb els que es troba.

LA FORMACIÓ DEL FORMADOR DE CIRC SOCIAL

Els canvis socials es donen d'una manera vertiginosa, cada cop creix més la societat de la informació, on el món social i cultural està en constant canvi. És necessària una actualització de les eines per a l'ensenyament i l'aprenentatge. Per tant, cal impulsar una formació de formadors per l'avanç i la millora d'acord amb les necessitats educatives individuals de la persona formadora que aprèn i que, alhora, està carregada de compromís amb la societat.

Els projectes educatius a través del circ estan enfocats a l'educació en valors a través de la capacitació artística. Es treballa el procés d'aprenentatge de l'alumne que assisteix a la classe per decisió pròpia, aprèn al seu ritme i aprofundeix en aquelles habilitats que més li interessin. El docent realitza la figura d'acompanyant, d'educador que ajuda tant a superar reptes com a posar nous límits que apareixen a cada pas que dona. La seva tasca va enfocada a fomentar una convivència en el procés d'ensenyament-aprenentatge que ompli d'actituds positives les relacions que es generen.

El circ, com a eina educativa, transforma la persona i aquesta, com a motor autònom, transforma la societat. En aquest marc,

la formació de formadors agafa més força. És imprescindible una actualització professional docent permanent. María Luisa Sevilano García (2005), en el seu llibre "Didàctica al segle XXI" cita Hargreaves (2000) quan diu que en els propers anys, els docents tindran una oportunitat real per acceptar i desenvolupar per si mateixos un nou tipus de professionalitat bàsica per a la societat de la informació si:

- Es veuen a si mateixes com intel·lectuals que contínuament busquen investigar i recolzar-se els uns als altres en el desig de millorar.
- Veuen una part del seu treball com una tasca col·lectiva i no com a individual.
- S'apropien d'una part de l'agenda de rendició de comptes i desenvolupen unes relacions més obertes i professionals amb les famílies.
- Es converteixen en productors de canvis efectius i no en nous executors dels canvis induïts per altres.
- La coordinació del Centre fomenta la col·laboració entre el professorat.
- El govern dóna suport i assegura que possibilitarà l'ensenyament i les experiències que funcionin com a comunitats d'aprenentatge, i que, al seu torn, crearan la societat del coneixement.
- Treballen amb les famílies i altres entitats per crear un moviment social de reforma educativa.

Schorb (2001) indica que emergeix una figura clara del nou docent. Els trets que especifica són els següents:

- El nou professor ha de concebre l'educació com un projecte ètic. La seva finalitat és formar ciutadans, no només capacitar laboralment.
- El nou professor ha de ser un expert en educació. Educa a través de les disciplines i pot redissenyar dins d'un projecte educatiu, és a dir, ètic.

- El nou professor ha d'entrenar per l'acció. No n'hi ha prou que l'alumne construeixi coneixements, ha de construir bons estils afectius i bons hàbits de comportament. Educar implica adquirir capacitats que després l'aprenent haurà de transferir.

Indubtablement, el contactes internacionals i les visions d'altres realitats d'educació al voltant del circ contribueixen en la construcció d'una formació de formadors de qualitat, amb la capacitat d'adaptar-se a diferents realitats. El cas de l'Ateneu ha estat: a nivell nacional, a través de la Comissió de Formació de l'APCC, i a nivell transnacional, a través de la Xarxa Europea en Formació i Circ Social Caravan i del Departament de Circ Social del Cirque du Soleil.

És ben cert que el treball educatiu, el circ i la creació artística van més enllà de les parets de l'Ateneu o els carrers del barri. És a partir dels intercanvis juvenils, el Voluntariat Europeu i la Formació de Formadors en circ social que es treballa una faceta transnacional on els joves de l'Ateneu poden viatjar, conèixer altres cultures, realitats, compartir i, finalment, posar en pràctica els seus coneixements. Enriquant-se mútuament amb altres pràctiques culturals en circ social i aportant, tant a l'Ateneu com a la seva comunitat més propera, l'experiència adquirida.

EL PAPER DEL FORMADOR

El formador de circ social és artista i és educador/a. Ensenya les tècniques artístiques amb una intencionalitat educativa. Ha d'educar en valors a través de l'aprenentatge de qualitat de les arts circenses i de carrer. A la seva intervenció se li planteja el desenvolupament global de la persona i assumeix l'ensenyament de les arts del circ com una relació de confiança i de creixement personal. Per tant, el formador ha de tenir una gran sensibilitat social, ha de comptar amb habilitats pedagògiques i ha de tenir una actitud oberta que li permeti comprendre les diverses realitats i les possibles problemàtiques que presentin els seus alumnes. La persona formadora ha de mantenir expectatives reals en relació als seus projectes, donant tanta importància al procés

com al resultat. Lafortune y Bouchard (2011) plantegen diferents elements que el formador ha de tenir en compte.

Objectius metodològics del formador

El formador ha de poder desenvolupar els següents objectius en la seva intervenció amb un grup:

- Adaptar-se a les característiques socio-econòmiques, culturals i a les habilitats globals dels participants.

*El formador de
circ social educa
en valors a través
de les arts circen-
ses i de carrer*

- Establir ràpidament els recursos disponibles que poden facilitar el desenvolupament de les formacions.
- Tenir en compte els codis culturals, els ritmes i els costums propis de cada lloc.
- Respectar les normes i la visió de les situacions de les entitats amb les que i en les que s'efectua la intervenció.
- Facilitar la participació de la resta d'agents de la comunitat per tal d'afavorir la participació dels joves.

Responsabilitats del formador

Aquestes responsabilitats poden variar segons els objectius de la intervenció educativa i, sempre que sigui possible, es realitzaran en coordinació amb la entitat col·laboradora.

Les seves responsabilitats són:

- Organitzar i planificar els tallers de circ.
- Adaptar la realització de la formació en circ als nivells i a les necessitats dels alumnes:
 - > Iniciació a les arts circenses.
 - > Perfeccionament de les tècniques.
 - > Introducció de nocions artístiques.
 - > Educació en valors.
 - > Execució de representacions públiques.
 - > Realització de les formacions en condicions de seguretat.
 - > Gestió del material i la logística.
- Avaluar les activitats realitzades, les propostes de continuïtat de les formacions i els nous artistes.

L'inici d'una nova intervenció en circ social altera la dinàmica habitual del grup d'alumnes. Per tant, és molt important treballar amb una idea de continuïtat amb les actituds d'obertura, escolta, flexibilitat, respecte, etc., i amb la necessitat d'adaptació de la manera més precisa possible a la realitat i al context d'in-

tervenció. Una vegada el formador marxa, queden els coneixements però, sobre tot, l'actitud de l'alumne per transmetre'ls i la predisposició d'aquest per adquirir-ne d'altres.

Tasques del formador

En relació als alumnes:

- Preparar i ensenyar activitats de circ als alumnes tenint en compte les seves habilitats i experiències, amb la intenció de realitzar una intervenció educativa que tingui present el desenvolupament global de la persona.
- Adoptar una actitud d'escolta de l'alumne i del grup en relació a les seves necessitats, evolucions i límits.
- Disposar de les eines necessàries per estimular a l'alumne a que prengui una actitud activa en el seu aprenentatge.

En relació a l'equip educatiu habitual del grup:

Moltes formacions en circ social es realitzen amb grups que disposen de dinamitzadors, educadors que no són especialistes en circ: casals, centres ocupacionals, etc.

- Habilitar-los amb les eines necessàries per a que pugin continuar l'activitat pròpia de circ, la gestió de grups i les planificacions de les formacions.

En relació a la comunitat:

- Basar la intervenció general del projecte amb la perspectiva de que la comunitat continuï el treball educatiu amb els alumnes.
- Contribuir a canviar la percepció que té la comunitat en relació als alumnes que tenen dificultats amb el seu entorn, a través de la creació de números artístics, la realització d'activitats de circ o les representacions públiques.

Límits de la intervenció

És difícil establir els límits de la intervenció en un treball que engloba, per una banda, la transmissió de tècniques i la pedago-

gia de les arts circenses. D'altra, el treball compromès amb persones amb dificultats i el suport a l'equip educatiu. I per últim, l'organització local.

Tot va en relació a que es formulin amb claredat els següents aspectes:

- La finalitat de projecte.
- Les responsabilitats i els límits de la intervenció de la persona formadora.
- El paper que adoptin formadors, socis comunitaris i la resta d'agents que entrin en joc.

7. L'ORGANITZACIÓ

L'organització de la proposta pedagògica global genera diferents espais decisoris que entren en joc per assegurar que arriba a bon terme construint-se de manera plural i col·lectiva.

CLAUSTRE DE PROFESSORS

Les escoles Infantil i Juvenil funcionen mitjançant un claustre de professorat que decideix la línia educativa, l'organització interna, el seguiment i la valoració del projecte. Es reuneixen de manera periòdica. Són dos claustres autònoms que es coordinen per assegurar la línia formativa, l'adquisició de coneixements i el seguiment educatiu dels alumnes.

EQUIPS PEDAGÒGICS DE CADA PROJECTE FORMATIU

Tots els projectes són autònoms i disposen d'espais de trobada, d'organització, de seguiment, de valoració i de coordinació. Aquests espais varien segons cada projecte i els agents implicats en el seu desenvolupament.

COMISSIÓ DE FORMACIÓ I CIRC SOCIAL

La Comissió és l'espai de coordinació i treball educatiu de l'Àrea de Formació i Circ Social on participen veïns, alumnes, famílies, professionals de la pedagogia del circ i persones del món educatiu de manera voluntària. Les seves reunions són mensuals i dissenyen el projecte formatiu de l'Ateneu Popular 9Barris, les línies de treball i els criteris educatius; fan propostes de millo-

ra de l'activitat pedagògica i també fan valoracions i seguiment de la formació en el marc dels objectius generals que decideix l'assemblea, dintre del projecte global de l'Ateneu. Hi participen membres de tots els projectes formatius de l'Ateneu: joves alumnes, formadors, famílies, educadors i veïns.

HEROICA ASSOCIACIÓ DE MARES I PARES DE L'ATENEU (HAMPA)

És un espai de participació propi de les famílies d'alumnes de les Escoles de Circ de l'Ateneu Popular 9Barris. A partir de l'impuls d'algunes famílies, es genera una proposta per augmentar la implicació més gran de la resta de famílies, traduint-la en un enriquiment del projecte educatiu i acomplint també una de les màximes de l'Ateneu: la participació.

ASSOCIACIÓ BIDÓ DE NOU BARRIS

És una entitat sense ànim de lucre que aposta per la cultura com a mitjà de transformació social i la vinculació territorial com a forma d'aconseguir la màxima participació en el projecte. L'entitat s'organitza a través de comissions de treball formades per persones interessades i un tècnic que les dinamitza. Per conèixer com es relaciona la formació amb la resta del projecte i com s'organitza el conjunt de l'Ateneu, pots consultar el següent enllaç: www.ateneu9b.net/noticies/documentacio-diversa.

COORDINADOR/A DE L'ÀREA DE FORMACIÓ I CIRC SOCIAL

Treballador contractat per l'Associació Bidó de Nou Barris que desenvolupa tasques de gestió i coordinació educativa amb una visió global de l'àrea i que dóna suport de manera proactiva. Per una banda, en el disseny, el desenvolupament, la realització, el seguiment i l'avaluació dels diferents projectes en concret. I d'altra banda, en la proposta pedagògica a nivell global.

Desenvolupa la seva tasca dins de l'equip de treballadors de l'oficina de l'Ateneu on es desenvolupen totes les línies de treball del projecte global de l'Ateneu Popular 9Barris.

LA RELACIÓ AMB EL TERRITORI

Tota aquesta proposta organitzativa del treball en formació i circ social s'enreda i treballa en xarxa amb col·lectius, grups, accions i comissions pròpies de la comunitat que formen el projecte Ateneu conjuntament amb les entitats i els agents educatius del territori. Així es com es creen espais comunitaris d'acció socioeducativa, com són la Taula de Franja o la Taula Socioeducativa de Roquetes. A la primera es coordinen tots els projectes que realitzen accions educatives per a joves entre 12 i 16 anys dels barris de Verdun, Roquetes, Trinitat Nova, Canyelles, Guineueta i Prosperitat. Hi participen els casals de joves, educadors de carrer, serveis socials, instituts i plans comunitaris, entre molts altres. A la Taula Socioeducativa es realitza la mateixa funció, però enfocada al barri de Roquetes i dels 0 fins als 18 anys. Principalment compta amb la presència de les escoles de primària i les escoles bressol en la seva majoria.

L'Ateneu Popular 9Barris, a nivell general, estableix relacions i treballa en xarxa amb un munt d'entitats, col·lectius i propostes segons l'àrea de treball i l'àmbit d'acció. Forma part de la Xarxa 9 Barris Acull, la Coordinadora Cultural de Nou Barris, la Coordinadora d'entitats i Associacions de Veïns/es de Nou Barris o de diferents comissions de Festa Major, entre tantes altres.

8. EXPERIÈNCIES I ACCIONS A L'ATENEU

Aquesta és una proposta de formació artística i d'educació en valors encaminada a la transformació de la persona i el seu entorn més immediat. És un programa global on els diferents projectes que es duen a terme es barregen, es retroalimenten i generen nous reptes i propostes. Per tant, és important poder descriure alguns d'aquest projectes per tal de llençar llum sobre l'organització pedagògica.

LA FORMACIÓ

La formació de formadors/es de circ social

L'aprenentatge d'habilitats pedagògiques per a la intervenció professional amb persones en situació de risc social a través del circ s'emmarca com una experiència innovadora que contribueix a establir nous models de referència educativa. Aquest programa formatiu ha estat dissenyat per l'equip pedagògic de l'Ateneu Popular 9Barris, amb prop de trenta anys d'experiència en la intervenció educativa a través del circ. La seva elaboració ha comptat amb la col·laboració del Departament d'Acció Social de Cirque du Soleil i s'ha realitzat en associació amb la Xarxa Europea de Formació en Circ Social Caravan.

Adreçada a artistes, professors/es, formadors/es, animadors/es, etc., té com a principal objectiu l'adquisició d'eines pedagògiques, creatives i tècniques per al treball educatiu amb persones en situació de risc social. Per aconseguir-ho es treballa d'una manera dinàmica i pràctica construint el coneixement entre tots i totes, en grup, amb jocs i dinàmiques de grup, donant material teòric i didàctic útil, eines aplicables i posant exemples pràctics i reals.

L'avaluació de la formació és contínua. Es valora l'actitud general (comportament, relació amb el grup), l'art d'ensenyar (metodologia, didàctica, etc.), el coneixement tècnic de les diferents disciplines i l'aproximació artística (investigació creativa, expressió, etc.). Una vegada finalitzat i aprovat, els alumnes reben un certificat de cadascuna de les etapes realitzades amb la concreció de les unitats de competència adquirides.

Escola Infantil de Circ

Actualment 12 professors/es treballen amb uns 90 nens que realitzen l'aprenentatge de tècniques base de circ (malabars, trapezi, equilibris, acrobàcia, dansa, expressió dramàtica, etc.). L'experiència d'aquests anys ha permès traçar un procés educatiu sòlid. El treball amb grups reduïts (de 6 a 9 infants) i la seva organització per edats, ha permès l'adaptació als processos individuals i la creació d'un clima de confiança molt favorable per tal de superar els reptes que el circ ofereix.

Objectius:

- Dotar d'una bona base de tècniques de circ i corporals com eines d'expressió i comunicació.
- Fomentar l'esforç personal i l'assumpció de responsabilitat en el procés personal.
- Desenvolupar habilitats de joc i treball de convivència.
- Donar alternatives creatives i participatives, en contraposició a les consumistes i passives, al temps de lleure.

Escola Juvenil de Circ

L'Escola Juvenil de Circ s'inicia l'any 2003 i està formada per un equip de sis professors amb una trentena de joves d'edats compreses entre els 13 i el 17 anys que treballen tècniques com acrobàcia, aeris, teatre o equilibris. És un projecte d'educació artística en el lleure, que dona continuïtat als alumnes de l'Escola Infantil que després volen continuar formant-se. És un espai educatiu global on es potencia l'adquisició d'una base tècnica de circ de qualitat a través de la realització de classe i sortides on posar en pràctica tot allò après.

Objectius

- Aprofundir en les tècniques bàsiques per a la pràctica circense, adquirint un hàbit de treball autònom i integrant un esquema de treball físic des d'hàbits saludables.

- Desenvolupar la creativitat i la investigació en la manipulació dels elements circenses, incloent el joc i la improvisació.
- Fomentar els processos d'expressió, comunicació i creació buscant la interrelació de les diferents tècniques.
- Afavorir i potenciar tan el treball de grup com les habilitats necessàries per aquest exercici: respecte mutu, escolta activa i observació.
- Investigar, amb totes les tècniques circenses a l'abast, les possibilitats de l'espai escènic,
- Apropar el circ als barris realitzant tallers, cercaviles i exhibició de caire amateur.
- Dotar dels hàbits i les eines necessàries per tal de transferir-les i poder desenvolupar amb èxit una futura tasca professional dins del món del circ.

ACCIÓ COMUNITÀRIA

Circ Èxit, circ al currículum escolar

Aquest és un projecte que s'emmarca dins el programa Èxit dependent del Consorci d'Educació. Es treballa conjuntament amb diferents instituts de secundària del territori. El circ es converteix en una eina educativa dins del currículum escolar ideal per a que els adolescents puguin millorar la seva autoestima i autoconcepte, així com la seva revalorització personal davant dels companys i de la resta del professorat del centre. Alhora, els permet consolidar els aprenentatges i acreditar els àmbits curriculars que s'hagin treballat. Es tracta d'un recurs de diversificació curricular que s'ofereix a l'alumnat de 3r i 4t d'ESO que necessita aprendre d'una altra manera. És un espai d'integració social i acadèmica on l'alumnat del cicle superior d'ESO amb dificultats per seguir els continguts acadèmics tradicionals, pot desenvolupar nous coneixements, habilitats, normes i valors, i així, assolir l'objectiu del Graduat Escolar de Secundària (GES). Els continguts i la metodologia de treball dels tallers es realitzen des de la participació activa i la cooperació del Consorci, del professorat i dels professionals dels tallers.

Tallers de circ amb casals infantils

Van començar al llarg del curs 2004-2005 i es tracta d'un treball conjunt específic entre els casals de Canyelles, Trinitat Nova (Projecte Desvan), Roquetes (SOIA) i Verdun (Grup Muntanyès) i l'Ateneu. Els tallers amb infants són una proposta d'activitats artístiques i de lleure als col·lectius d'infants i joves del territori, integrant-los en la dinàmica de l'Ateneu i en les entitats que treballen a la zona. Es busca l'equilibri i la relació entre formació, creació i difusió cultural i artística. Són diferents tallers de circ que es realitzen de forma continuada amb els diferents casals infantils del territori amb uns 100 nens i nenes de 6 a 12 anys.

Es valora l'interès físic i relacional que es dona entre els infants, i la interrelació i el desenvolupament comunitari. La durada dels tallers és d'octubre a juny. És de periodicitat quinzenal i entre tots s'avalua de forma continuada el procés per tal de poder realitzar els canvis en el calendari o en la metodologia que es creguin necessaris.

Curs de circ amb adolescents (12-16 anys)

És una proposta d'activitat física i artística dirigida a joves de 12 a 16 anys del districte de Nou Barris per donar-los a conèixer tècniques de circ que fomenten hàbits saludables a nivell físic i social. És un projecte que contempla dos accions:

- *Taller de circ als carrers i places.* Proposta d'activitat física i artística, adreçada a adolescents que tenen el seu espai de relació a carrers i places del barri. Posteriorment es poden apuntar al curs de circ per adolescents o a l'Escola Juvenil de Circ.
- *Curs de circ per adolescents.* Proposta adreçada prioritàriament a adolescents que han realitzat el tastet de circ amb els instituts o els tallers de circ als carrers i places i opten per aprofundir-ne. Són dos grups de 25 places que realitzen 20 sessions de dues hores entre gener i juny.

Tallers de circ amb persones amb diversitat funcional

El circ amb persones amb discapacitat intel·lectual i/o física rep diferents noms, com "Handicirque" des de l'École de Cirque de Bruxelles o "Circo Adaptado" des de l'Associació de Malabaristas de Madrid.

Pretén fer partícep i protagonista, a través del circ, a qualsevol persona que compti amb una discapacitat física i/o intel·lectual, sense cap mena de discriminació. Alhora, suposa la possibilitat d'investigar i aprofundir en tot el potencial que ofereix el món del circ i les arts parateatral com a elements transformadors de la realitat, tot millorant la qualitat de vida de ciutadans i col·lectius amb els paràmetres de qualitat i rigor que caracteritzen la feina desenvolupada a l'Ateneu.

El circ com a espai d'interacció permet gaudir tant des de l'acció compartida, com des de l'observació. Creiem fermament que les tècniques circenses tenen uns beneficis físics, mentals i emocionals molt alts. A més, destaca el context integrador d'aquest projecte, ja que no només és una oportunitat per desenvolupar capacitats individuals sinó, també, una oportunitat per gaudir de les relacions entre amics i les espontànies amb la resta d'usuaris (artistes, alumnes de les escoles de circ i resta de veïns i veïnes vinculats a l'Ateneu).

Per conèixer els detalls del projecte desenvolupat amb la Fundació Can Ensenya i el Centre Ocupacional Can Carreras es pot visionar el documental *Els dimarts fem Circ* realitzat per Marisol Soto per a Gran Angular¹. O també es pot veure el treball desenvolupat amb l'associació ADIMIR de Montcada i Reixac visionant l'audiovisual del projecte².

Taller Obert

És un possible espai de trobada i intercanvi per a la pràctica de les tècniques de circ. Va dirigit a aquelles persones que practiquen sobretot malabars, inicialment amb un interès més lúdic que professional, o a aquelles persones que no tenen accés per falta d'espai disponible.

El perfil dels usuaris i dels usos del aller ha anat variant en els últims temps. Anys enrere, era utilitzat per joves del barri i altres col·lectius interessats pel circ que cercaven un espai de formació, d'assaig i de punt de trobada molt acollidor que mancava a la ciutat. Actualment, amb espais com la Makabra, l'Escola de Circ Rogelio Rivel i La Central del Circ aquestes necessitats han estat cobertes.

El fet que sigui un espai obert i de lliure accés ha estat clau per a que s'hagi mantingut en funcionament i hagi continuat donant resposta a determinats col·lectius. La societat es transforma i apareixen noves expressions artístiques i d'altres agafen força. Tècniques que podríem classificar dins de les arts de carrer com el *parkour*, o el *break-dance*, apareixen en aquest espai

1. Disponible a: <http://www.youtube.com/user/ateneupopular9barris> [consultat gener 2016].

2. Disponible a: <https://youtube/u9Gkc-X4ey>

creant vincles directes amb el circ i els seu artistes. L'acrobàcia, la dansa, els equilibris... són tècniques de base que fan de pont entre les diferents expressions artístiques de carrer.

TRANSNACIONALITAT

Caravan: Xarxa Europea de Formació i Circ Social

L'Associació europea Caravan (associació internacional sense ànim de lucre) està formada per dotze escoles de circ amb finalitat pedagògica de dotze països europeus. Amb una línia de creixement, espera la incorporació de noves escoles en els propers anys.

L'associació té com a objectiu promoure les pràctiques circenses dins de l'educació de joves a Europa i millorar la qualitat del seu aprenentatge mitjançant l'organització d'intercanvis juvenils, de seminaris i de cursos de formació per a formadors.

Els membres de Caravan són:

- Bèlgica: Ecole de Cirque de Bruxelles.
- Estat espanyol: Ateneu Popular 9Barris.
- Finlàndia: Sorin Sirkus.
- França: Le Plus Petit Cirque du Monde.
- Holanda: Circus Elleboog.
- Irlanda del Nord: Belfast Community Circus.
- Luxemburg: Zaltimbanqo.
- Romania: Fondation Parada.
- República Txeca: Cirqueon.
- Rússia: Upsala Circus.
- Suècia: Circus Cirkör.

Intercanvis de circ entre Stuttgart i Barcelona

Relació bilateral iniciada al 2008 entre el projecte de dinamització infantil i juvenil Circus Circuli de la Stuttgarter Jugendhaus gGmbH a Alemanya i l'Escola infantil i Juvenil de Circ de l'Ateneu Popular 9Barris a Catalunya. Aquesta relació transnacional busca l'augment del coneixement entre les dues cultures i fomentar llaços d'amistat entre els participants, les seves

famílies i la seva comunitat més propera. Cada any es desenvolupa en un dels dos països i ha generat una forta dinamització i organització dels joves, les famílies i el projecte global que s'ha materialitzat en diferents accions, com la Gala Solidaria de circ.

DINAMITZACIÓ SOCIOCULTURAL

Són activitats que es realitzen de manera puntual. Es desenvolupen conjuntament amb altres entitats i grups de dins o de fora de l'Ateneu. Es realitzen a l'espai de l'Ateneu o en altres espais en medi obert o tancat segons les necessitats. El Carnestoltes, La Cultura va de Festa, exposicions, graffitis, etc., en són un exemple.

La Cultura va de Festa

L'Ateneu participa activament a la Cultura va de Festa. És una bona ocasió per dinamitzar i afavorir l'intercanvi entre els col·lectius de la casa. S'organitza un punt d'informació, un taller de circ, alhora que es participa al cercavila i es participa en un torn de barra.

La Festa Major de l'Ateneu

Després d'una temporada intensa de feina, activitats, reunions, etc., els membres celebren que l'Ateneu és format sobretot per les persones, els projectes i els col·lectius que l'habiten. Per afirmar i continuar construint un Ateneu participatiu, popular i, a la vegada, divertit i dinàmic, s'organitza una jornada amb música, circ, percussió, teatre al carrer i gastronomia!

Els joves de l'Ateneu participen a activitats socioculturals i educatives, com el carnestoltes.

La Trobada Jove de l'Ateneu

La finalitat de la Trobada persegueix diferents objectius: reunir a tots els/les joves que d'alguna manera formen part de la vida de l'Ateneu i compartir els diferents projectes amb qui hi participa. Intercanviar propostes, descobrir cares noves, retrobar cares conegudes i, sobretot, passar un cap de setmana inoblidable!

Aquesta activitat s'emmarca en el procés educatiu a través de la participació i l'art que porten a terme els joves de l'Ateneu durant tot el curs, igual que les Escoles de Circ, els Intercanvis Juvenils, els cercaviles, els tallers, els espectacles al barri i altres indrets, així com els projectes més globals de l'Ateneu que permeten una major conscienciació de la seva capacitat per transformar la realitat a partir del treball col·lectiu, l'expressió artística i la cultura popular.

~~~~~

Convivència i circ: una eina més del procés educatiu a través de la participació i l'art

~~~~~

9. REPTES DE FUTUR DE LA FORMACIÓ I EL CIRC SOCIAL A L'ATENEU

La proposta de formació i circ social de l'Ateneu Popular 9Barri ha avançat força als darrers anys, però encara queda camí per recórrer. No obstant, el repte principal és donar continuïtat a la proposta pedagògica elaborada per tota la comunitat educativa: el treball de famílies, alumnes, professors, educadors i veïns que dissenyen i dibuixen les actuacions per tal que s'assoleixin els objectius avaluats.

Ahora, un altre repte primordial és continuar cap a la millora pedagògica a través dels processos següents:

- Revisió dels sistemes de seguiment i avaluació dels projectes.
- Consolidació de la formació de formadors en circ social que permeti l'adquisició constant de noves eines pedagògiques.
- Inversió cap als canals d'interrelació entre els diferents projectes formatius dirigits a infants, adolescents i joves dins l'itinerari educatiu i vital de l'Ateneu.

Per sort, la proposta de l'Ateneu en formació no és una illa perduda, sinó que forma part d'una realitat cada vegada més enriquidora. La situació actual de la formació en circ està immersa en un moment de regulació. Un sector en projecció on és necessari establir uns itineraris formatius, des de la infància fins a la formació professional, que assegurin l'existència de propostes artístiques de qualitat.

Aquesta és una gran oportunitat per impregnar tots aquests recorreguts i sectors amb els valors que l'Ateneu ha volgut donar al circ durant molts anys i generar propostes formatives que assegurin la formació integral de la persona, sumant al coneixement

tècnic una formació cívica i social. Per tant, s'ha d'assegurar la convivència d'uns itineraris i unes propostes més formals i institucionalitzades amb aquelles més autodidactes o alternatives, però sempre amb objectius de qualitat i excel·lència pedagògica i artística, comuns.

El camí s'ha iniciat posant el focus sobre la formació formal i professional definint possibles titulacions. Un pas necessari, entre altres, per alimentar aquest espais formatius és la definició i l'establiment d'una bona xarxa de propostes de descoberta i aprenentatge de circ enfocada a la infància, l'adolescència, la joventut i als col·lectius amb necessitats educatives especials.

L'equip de l'Ateneu treballa per millorar la proposta pedagògica que reconeix el circ com una eina de gran valor per l'ensenyament

Per desenvolupar aquest camí, es fa necessari reconèixer el circ com una eina de gran valor per a l'ensenyament. Tant el nivell formal com el no formal permeten a la diversitat de propostes estar integrades dins del currículum escolar de l'educació artística, beneficiant tot l'alumnat, sense diferència de cap tipus.

Alhora, per tal d'assegurar una formació en circ amb qualitat i amb un visió de formació integral de la persona és necessari generar i fomentar propostes de formació de formadors que permetin, d'una banda, dotar d'eines pedagògiques a formadors novells, i d'altra, afavorir el reciclatge i la confrontació del coneixement a formadors amb més experiència. Aquests últims han de tenir gran importància en la definició de propostes, ja que s'han de trobar fórmules que permetin la convalidació de la seva experiència.

La coordinació entre els diferents projectes de formació en circ és imprescindible per generar eines pedagògiques i permetre millorar l'acció educativa.

En la I Trobada de Circ Social de Catalunya¹ del 2014 es feia palès la necessitat de visualitzar i coordinar tota la activitat que es realitza al territori. Alhora, és bàsica la realització d'estudis, investigacions i tesis tant des dels àmbits acadèmics com professionals. Aquestes investigacions amb dades empíriques i qualitatives obtingudes per mètodes científics corroboraran la nostra hipòtesi sobre els beneficis personals i socials del circ, dels quals som tant conscients els que estem en contacte de diferents formes amb aquesta apassionant pràctica educativa.

1. Conclusions de la I Trobada del Circ Social a Catalunya (2014): <http://www.apcc.cat/noticies/746/circ-social-a-catalunya-i-ara-cap-a-on>

ANNEXOS

► ÀNEX 1. Fitxa de preparació de la classe.

Ecole de Cirque de Bruxelles (Traducció de Berta Junyent)

PREPARACIÓ DE LA CLASSE

Formació pedagògica

Nom del professor/a:	Classe n°:	Número d'alumnes:	Edat:
Títol de la classe o tema:		Nivell del grup:	Data:

Fase de la classe	Durada	Objectius (generals i específics)	Organització espacial i material	Descripció de l'activitat i instruccions (+ esquema)	Comentaris
Acollida					
Escalfament general					
Escalfament específic					
Cos de la classe					
Ordre del material/Joc final/Pre-sentació del treball					
Estirament i/o relaxament					
Verbalització					

► ÀNNEK 2. Fitxa d'autoavaluació del professorat.
Ecole de Cirque de Bruxelles (Traducció de Berta Junyent)

Valoració del formador

EL CONTINGUT	
Fases de la classe: > Acollida > Escalfament > La classe > Final	
És adequat pels infants?	
Organització: > En grups > Tot el grup > Individual	
ESTRUCTURA GENERAL	
ELS OBJECTIUS: > Són enunciats clarament a la fitxa de preparació? > S'han aconseguit? > Els alumnes han progressat tècnicament?	
L'ESPÀI: > Està ben estructurat l'espai de treball? > Està ben estructurada l'organització espacial? (nivells d'alçada, direccions...) > Hi ha una bona disposició i organització del material?	
EL RITME: > En la seqüència de l'activitat > El temps d'explicació > El temps de realització > Combinació entre calma i dinamisme	
EL MATERIAL: > La disposició > La recollida > El respecte	
LA SEGURETAT: > He assegurat bé? > Hi ha sempre una visió global del grup?	
LA CREATIVITAT, LA RECERCA: > Sobre el contingut > Sobre la utilització del material > Sobre la recerca físico-corporea > Sobre la recerca musical	

(continúa)

EL FORMADOR	
L'ACTITUT: > Està disponible, escolta > Ferma, exigent > Reservada > Dinàmica > Roba adequada	
EL COMPORTAMENT: > Manté el grup > Té en compte les propostes dels alumnes > Té en consideració a tots els alumnes > És sensible a la dinàmica del grup > S'adapta als canvis > S'expressa mantenint l'atenció del grup > Estimula verbalment (encoratja) • No verbalment > Ajuda verbalment (en la tècnica) • No verbalment	
LES INDICACIONS: > Clares i concises > Respectades > Completes	
LA VEU: > Velocitat, intensitat, to, pronunciació	
L'AMBIENT: > Atmosfera general de la classe, del grup	
EL TEMA: > És adequat (al grup, a l'edat...) > S'ha aconseguit	

► ÀNEX 3. Fitxa de seguiment i avaluació de l'Escola Infantil
de Circ de l'Ateneu Popular 9Barris

- ☐ Petits
☐ Mitjans
☐ Grans

ESCOLA INFANTIL CIRC

Curs 20__ /20__

FITXA INDIVIDUAL DE SEGUIMENT

Alumne:.....

Tècnica:.....

Profesor/a:.....

	MOLT BAIXA	BAIXA	NORMAL	BONA	MOLT BONA
APTITUTS					
EVOLUCIÓ					
ACTITUT					
RELACIÓ AMB ELS ALTRES					
EQUIPACIÓ					
ASSISTÈNCIA					

OBSERVACIONS:

► ÀNNEX 4. Enquesta de valoració de l'alumnat de l'Escola Juvenil de Circ de l'Ateneu Popular 9Barris

Qüestionari de valoració de l'Escola Juvenil de Circ

- > *Valora les sortides a fer tallers i actuacions realitzades durant el curs*

- > *Valora els intensius realitzats durant el curs*

- > *Valora el tracte que reps per part de l'equip d'oficines de l'Ateneu*

- > *Digues de 5 a 10 coses que milloraries del funcionament de l'Escola Juvenil de Circ*

- > *Digues de 5 a 10 coses que et semblen positives de l'Escola Juvenil de Circ*

- > *Vols afegir alguna idea, reflexió o proposta?*

TÈCNICA:		PROFESSOR:		
	TOTALMENT D'ACORD	D'ACORD	EN DESACORD	TOTALMENT EN DESACORD
Atenció individualitzada a classe				
El professor ajuda a cada alumne que té problemes amb la tècnica treballada				
Si no tens un bon nivell, el professor et deixa de costat				
El professor m'anima a superar-me i millorar, i puc aprendre al meu ritme				
En finalitzar la classe, normalment, he après alguna cosa nova				
Observacions:				
Implicació i innovació				
Sempre realitzem les mateixes dinàmiques i exercicis				
Puc aportar propostes a la dinàmica de classe i donar idees per la realització dels números artístics				
Realitzem exercicis que fomenten la nostra creativitat				
El professor ajuda en excès a la preparació del final de curs				
Observacions:				
Cohesió i satisfacció				
Les i els alumnes treballem en equip i ens organitzem bé entre tots/es				
A la classe aprenc valors que puc aplicar a la meua vida quotidiana i descobreixo les meves limitacions i potencialitats				
El professor ens explica anècdotes i experiències de la vida artística professional				
Observacions:				

► **ÀNNEX 5. Formulari d'autoavaluació individual i de projecte de l'Ateneu Popular 9Barris**

**FORMULARI D'AVALUACIÓ INDIVIDUAL
FORMACIÓ I CIRC SOCIAL**

CURS: ____/____

LA IMPORTÀNCIA DE LA FITXA D'AVALUACIÓ

FITXA D'AVALUACIÓ

ARXIU

- Per futurs professors
- Per autoavaluació

AVALUACIÓ PROJECTE

- Amb el claustre
- Amb l'equip
- A la trobada de formació

Dades generals

Projecte:	N.º d'alumnes:	N.º de professors:
Tècnica:	Edats:	Nom professors/s:

Objectius													
Pedagògics: Quins s'han prioritzat?					Tècnics: Quins s'han prioritzat?								
1.					1.								
2.					2.								
3.					3.								
....													
S'han aconseguit els objectius fixats					1	2	3	4	S'han aconseguit els objectius fixats	1	2	3	4
(1 el mínim i 4 el màxim)									(1 el mínim i 4 el màxim)				
Observacions:													

(continúa)

Continguts	1	2	3	4
Són adequats per les característiques del grup				
Són adequats per assolir els objectius pedagògics de la proposta educativa				
Han estat d'interès per al grup				
<i>Observacions:</i>				

Metodologia/Organització de les classes	1	2	3	4
Està plantejada en coherència amb les característiques de l'activitat (joc, dinàmica, projectes,...)				
S'ha modificat per adequar-la a les necessitats del grup				
Ha funcionat en el moment de la realització				
<i>Observacions:</i>				

Funcionament del grup d'alumnes	1	2	3	4
El plantejament és coherent amb les característiques de l'activitat				
S'ha modificat per adequar-la a les necessitats del grup				
L'assistència ha estat regular				
Ha funcionat en el moment de la realització (estaven motivats, s'han respectat, han gaudit, la comunicació ha funcionat...)				
<i>Observacions:</i>				

Coordinació de l'equip educatiu	1	2	3	4
La organització de l'equip educatiu és la adequada per totes les característiques de l'activitat				
S'ha adaptat per adequar-la a les necessitats del grup				
Ha funcionat en el moment de la realització (estaven ben organitzats, cadascú sabia el que havia de fer)				
<i>Observacions:</i>				

Infraestructura i material	1	2	3	4
Ha funcionat en el moment de la realització (estaven ben organitzats, cadascú sabia el que havia de fer)				
<i>Observacions:</i>				

Mostra de final de projecte	1	2	3	4
El procés ha estat l'adequat per a complir els objectius pedagògics				
La organització ha estat l'adequada				
La coordinació amb els tècnics ha estat l'adequada				
La participació de les famílies ha estat adequada				
Ha funcionat en el moment de la realització (estaven ben organitzats, cadascú sabia el que havia de fer)				
<i>Observacions:</i>				

(continúa)

Relació amb les famílies	1	2	3	4
Les entrevistes han funcionat bé				
El dia de portes obertes ha estat bé				
La comunicació durant el curs ha estat fluida				
<i>Observacions:</i>				

ALTRES
<i>Observacions:</i>

FORMULARI D'AVALUACIÓ DE PROJECTE FORMACIÓ I CIRC SOCIAL

CURS ____/____

Dades generals		
Projecte:	N.º d'alumnes:	Edats:
Durada:	N.º de professors:	Nom professors/s:

Objectius				
Pedagògics: Quins s'han prioritzat?				
1.				
2.				
3.				
....				
S'han aconseguit els objectius fixats (1 el mínim i 4 el màxim)	1	2	3	4
<i>Observacions:</i>				

Continguts	1	2	3	4
<i>Observacions:</i>				

(continúa)

Metodologia/Organització de les classes	1	2	3	4
<i>Observacions:</i>				

Coordinació de l'equip educatiu	1	2	3	4
<i>Observacions:</i>				

Infraestructura i material	1	2	3	4
<i>Observacions:</i>				

Mostra de final de projecte	1	2	3	4
<i>Observacions:</i>				

Relació amb les famílies	1	2	3	4
<i>Observacions:</i>				

ALTRES
<i>Observacions:</i>

BIBLIOGRAFIA

- Alcántara A. *Educant des de i persones lliures*. Educat. Revista de Psicopedagogia, juliol 2013.
- Alcántara A. *Dinamización en equipamientos y proyectos socioculturales gestionados por jóvenes*. Quaderns d'Animació i Educació Social, 2009; n.º 10.
- Alcántara A. *El Circ Social el fan les persones*. Revista Ateneu Popular 9Barris, desembre 2009.
- Asociación de la Salud Mental Canadiense. *Manual de Participación Juvenil: Trabajando con jóvenes. Una guía para la participación juvenil en la toma de decisiones*. Organización Panamericana de la Salud (OPS) y Organización Mundial de la Salud (OMS), 2003.
- Ayuso P, Costa V, Milena A, Gómez R, Toruella S. *Circo. Espacio de expresión*. Curso de Posgrado Expresión-Comunicación y lenguajes en la práctica educativa. Creación de proyectos de trabajo. Escola Municipal d'Expressió i Psicomocitart, 1999.
- Bauman Z. *Los retos de la educación en la modernidad líquida*. Gedisa, 2005.
- Bidó Nou Barris, Comissió de Formació i Circ Social. *Jornades de reflexió pedagògica. En quins valors eduquem?* Ateneu Popular 9Barris, 2010.
- Bonetti JP. *Apuntes pedagógicos sobre una experiencia de circo*. Revista de l'Ateneu Popular 9Barris, n.º 114, 2009.
- Circus Ellebog. *What Methodology for Social Circus? A study case based on the Dutch experience and methods developed in Circus Elleboog*. Caravan Local Activity, 2009.
- Escobar T. *El mito del arte y el mito del pueblo*. En: Hacia una teoría americana del arte. Ed. Del Sol, 2004.

- Frigeri F. *Salut i circ! Per anar fent comunitat. Circo sociale come mezzo di empowerment individuale e comunitario e presentazione delle esperienze dell'Ateneu Popular di 9Barris*. Tesina di approfondimento Laboratorio di strumenti e metodologia di analisi dei mercati culturali, 2011.
- García JD, Hernández MG. *Paulo Freire. Semblanza bibliográfica*. Acción Educativa, Revista Electrónica del Centro de Investigaciones y Servicios Educativos. Universidad Autónoma de Sinaloa. Volumen I, Número 0, Agosto de 1999. Culiacán, Sin. México. Disponible a: <http://www.uasnet.mx/cise/rev/Cero/>
- Guineueta IES. *El Circ Èxit. Juanillo i David. Artistes i Professors de circ*. Revista de l'Ateneu Popular 9Barris, març 2011.
- Gómez C. *Bones pràctiques per a la inclusió social. La inclusió social dels infants, adolescents, joves i famílies: clau de progrés*. 14è Fòrum Fedaia; 21 d'octubre 2010. Disponible a: www.fedaia.org
- Hargreaves A. *Nueva profesionalidad para una profesión paradójica*. En: Cuadernos de Pedagogía. N.º 290. p. 58-60. Barcelona, 2000.
- Herrerita CIA. *Dossier Pedagògic The Flamingo's*, 2010. Disponible a: www.losherrerita.com
- Jané J, Puig M. *Estudi sobre la formació circense a Catalunya*. Associació de Professionals del Circ de Catalunya (APCC), 2008.
- Kropotkin P. *El apoyo mutuo*. Editorial Madre Tierra, 1989.
- Lafortune M, Bouchard A. *Guía para el trabajador social. De las lecciones de circo a las lecciones de vida*. Cirque Du Monde, 2011.
- Lafortune M, Montaruli E. *Avaluar els programes de circ social, perquè?* Revista de l'Ateneu Popular 9Barris, n.º 122, desembre 2010.
- MacMurray J. *Personas en relación. La forma de lo personal*. Barral Editores, 1974.
- Michéa JC. *La escuela de la ignorancia*. Acuarela Libros, 2002; p. 14.

- Montero M. *Fortalecimiento comunitario y formación ciudadana: un estudio psicosocial comunitario*. En: Aportes de la Psicología Comunitaria a problemáticas de la actitud latinoamericana. JVE Ediciones, 2007; p. 295-296.
- Moura L. *Los hombres-basura*. Ed. Iralka, 1997; p. 17.
- Pérez Daza MA. *El circo social como herramienta de intervención comunitaria para la prevención de conductas de riesgo psicosocial: un estudio cualitativo a partir de las vivencias de adolescentes y jóvenes del programa Previene-Conace de circo social de la comuna de Maipú*. Universidad de Santo Tomás, Escuela de Psicología, Santiago de Chile, 2008.
- Pérez X (coord.). *Una il·lusió compartida: Ateneu Popular 9Barri, 25 anys*. Pagès Editors, 2004.
- Ricart M, Sauri E. *Processos creatius transformadors. Els projectes artístics d'intervenció comunitària protagonitzats per joves a Catalunya*. Edicions del Serbal, 2009.
- Schorb B. *Medien oder Kommunikation-Wofür soll sick Kompetenz entfalten*. En: Medienimpulse. N.º 36. Junio 2001.
- Sevillano García, ML. *Didáctica en el Siglo XXI: Ejes en el aprendizaje y enseñanza de calidad*. McGrawHill, 2005.
- Solà P. *Las Escuelas Racionalistas en Cataluña (1909- 1939)*. Tusquets Editor, 1976.
- Tapan M. *J Krishnamurti (1895-1986)*. Perspectivas: revista trimestral de educación comparada (París. UNESCO: Oficina Internacional de Educación), vol. XXXI, n.º 2, junio 2001; p. 273-286.
- Ucar X. *Medio siglo de animación sociocultral en España: balance y perspectivas*. OEI Revista Iberoamericana de Educación, 2002.
- Ucar X. *La comunitat com elecció: teoria i pràctica de l'acció comunitària*. Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social. Universitat Autònoma de Barcelona, 2009.
- Ventosa V. *Perfiles y modelos de animación y tiempo libre*. Editorial CSS, 2008; p. 127.

- Villasante M (coord.). *La investigación social participativa*. Ed. El Viejo Topo, 2002.
- Waichman P. *Tiempo libre y recreación. Un desafío pedagógico*. Ed. CSS, 2008.
- Wajnerman C. *Arte y empowerment. Las prácticas artísticas colectivas, su potencialidad y alcances*. Trabajo final de la asignatura “Estrategias de intervención comunitaria”. Barcelona: UAB, Facultad de Psicología, 2007.

WEBS D'INTERÈS

- La Formació i el Circ Social a l'Ateneu Popular 9Barris <http://www.ateneu9b.net/>
- La Xarxa Europea en Formació i Circ Social CARAVAN <http://www.caravancircusnetwork.eu/>
- La Pàgina web de l'Associació de Professionals del Circ de Catalunya APCC <http://www.apcc.cat>
- Escola de Circ Rogelio Rivel. La única Escola de Formació d'artistes de Circ de Catalunya <http://www.escolacircrr.com>
- El Departament de Circ Social de Cirque du Soleil <http://www.cirquedusoleil.com/en/about/global-citizenship/community/social-circus.aspx>
- Un Proto-Diccionari català amb termes i conceptes del circ <http://dicdecirc.blogspot.com>

AGRAÏMENTS

En aquest apartat volem agrair a tots aquells que d'una manera o a altra han construït el projecte. En primer lloc a tots els infants, adolescents, joves, educadors i professorat dels projectes que es fan a diari.

A les entitats amb les que ens coordinem dia a dia: Kasal Jove Roquetes, Casal Jove Guineueta, Casal Jove Prosperitat, Pla Comunitari Verdun, Pla Comunitari Trinitat Nova, Pla Comunitari Roquetes, Punt Òmnia Verdun, Casal barri Verdun, Casal barri Prosperitat, Pistes Antoni Gilabert, Casal infantil Roquetes, Casal infantil Canyelles, Casal infantil Verdun, Casal infantil Trinitat Nova, Biblioteca de Roquetes, CSMIJ, INS Guineueta, INS Sant Andreu i INS Turó d'en Roquetes, Agència de la Salut Pública, Consorci d'Educació, i tantes altres...

A totes les famílies i en especial a l'HAMPA (Heroica Associació de Mares i Pares) de l'Ateneu Popular 9Barris per la seva preocupació per l'educació a l'Ateneu.

Als nostres socis de la transnacionalitat que són: Circus Circuli, Xarxa Europea Caravan i Cirque du Soleil.

Als veïns, artistes i activistes que fan possible el projecte. A la Gestora de l'Associació Bidó de Nou Barris, a la Comissió de Formació i Circ Social, a la Comissió de Programació, a la Comissió de Tècnics de Llums i Só, a la Comissió Artística, a la Comissió de Comunicació. I a tot l'equip tècnic, oficines, bar-restaurant i neteja.

Gràcies per construir el projecte des de i per a la comunitat!

Aquest llibre pretén explicar la proposta pedagògica de l'Ateneu Popular 9 Barris. L'Ateneu és un equipament sociocultural del districte de Nou Barris, a Barcelona, que està funcionant des de l'any 1977 arrel de l'ocupació d'una planta asfàltica situada entre els barris de Trinitat Nova i Roquetes.

Dins dels diferents vessants culturals del projecte, un dels que ha agafat més força és la pràctica formativa, amb el circ com a element central. Aquest fet ha donat lloc a diferents escoles i projectes que, al llarg d'anys de funcionament, poden presentar una línia educativa pròpia al voltant d'aquesta art escènica.

En aquestes pàgines podeu conèixer el projecte de formació de l'Ateneu: els conceptes teòrics, les eines pràctiques i alguns exemples per aprofundir en el projecte i, alhora, poder plantejar i desenvolupar idees pròpies per a altres espais.

Tot està basat en el coneixement adquirit mitjançant els diferents projectes impulsats o participats per l'Ateneu: tallers, escola infantil de circ, escola juvenil de circ, el treball amb diferents instituts, amb diversos col·lectius, amb els projectes de formació de formadors en circ social... Al mateix temps, el pla pedagògic de l'Ateneu també s'ha vist enriquit per la participació en diferents xarxes, tant locals com internacionals.

En qualsevol cas, el que us presentem és una foto estàtica d'un moment determinat. El que és més interessant, però, és intentar entendre els projectes formatius com un procés viu, amb capacitat per anar evolucionant i enriquint-se al llarg dels anys.

**El bidó de
Nou Barris**

neret

EDICIONS

www.neret.cat